

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

European Treaty Series - No. 148

ევროპული ხელშეკრულების სერია - N 148

**European Charter for Regional or Minority Languages
and Explanatory Report**

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია და მისი
განმარტებითი მოხსენება

5.XI.1992

This Georgian translation was prepared by the Council of Europe in co-operation with the Ministry of Foreign Affairs of Georgia in the framework of the Council of Europe/European Union project “Civic integration of national minorities in Georgia and the European Charter for Regional or Minority Languages” in March/April 2017.

ქართული თარგმანი მომზადებულია ევროპის საბჭოს მიერ, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროსთან თანამშრომლობის შედეგად, ევროპის საბჭოსა და ევროკავშირის ერთობლივი პროგრამის „ეროვნულ უმცირესობათა სამოქალაქო ინტეგრაცია საქართველოში და რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია“ ფარგლებში 2017 წლის მარტ/აპრილში.

ევროპული ქარტია რეგიონული ან
უმცირესობათა ენების შესახებ
(გვ. 2-20)

European Charter for Regional or Minority Languages
(pg. 2-20)

და
and

ქარტიის განმარტებითი მოხსენება
(გვ. 21-47)

Explanatory Report
(pg. 21- 47)

ევროპული ქარტია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შესახებ

სტრასბურგი, 5. XI. 1992

პრეამბულა

ქვემოთ ხელმომწერი ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოები ითვალისწინებენ რა, რომ ევროპის საბჭოს მიზანია მის წევრებს შორის უფრო მჭიდრო ერთიანობის მიღწევა, კერძოდ, იმ იდეალებისა და პრინციპების დაცვისა და რეალიზაციის მიზნით, რომლებიც მათ საერთო მემკვიდრეობას წარმოადგენენ;

ითვალისწინებენ რა, რომ ევროპის ისტორიული რეგიონული თუ უმცირესობათა ენების დაცვა, რომელთაგანაც ზოგიერთს საბოლოო გაქრობა ემუქრება, ხელს უწყობს ევროპის კულტურული სიმდიდრისა და ტრადიციების შენარჩუნებასა და განვითარებას;

ითვალისწინებენ რა, რომ პირად და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში რეგიონული ან უმცირესობის ენის გამოყენება არის ხელშეუხებელი უფლება, რომელიც შესაბამისობაშია სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საერთაშორისო პაქტით გათვალისწინებულ პრინციპებთან და ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის სულისკვეთებასთან;

მხედველობაში იღებენ რა ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის კონფერენციის ფარგლებში შესრულებულ სამუშაოს და კერძოდ, 1975 წლის ჰელსინკის დასკვნით აქტსა და 1990 წლის კოპენჰაგენის შეხვედრის დოკუმენტს;

ხაზს უსვამენ რა კულტურული ურთიერთობებისა და მრავალენოვნების ღირებულებას და ითვალისწინებენ რა, რომ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვამ და წახალისებამ ზიანი არ უნდა მიაყენოს ოფიციალურ ენებსა და მათი შესწავლის საჭიროებას;

აცნობიერებენ რა, რომ ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებსა და რეგიონებში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვა და პოპულარიზაცია მნიშვნელოვან წვლილს წარმოადგენს ევროპის მშენებლობაში, რაც ეფუძნება ეროვნული სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის ფარგლებში დემოკრატიისა და კულტურული მრავალფეროვნების პრინციპებს;

ითვალისწინებენ რა სპეციფიკურ პირობებსა და ისტორიულ ტრადიციებს ევროპული სახელმწიფოების სხვადასხვა რეგიონში,

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

ნაწილი I – ზოგადი დებულებები

მუხლი 1 - განსაზღვრებები

ამ ქარტიის მიზნებისათვის:

a) "რეგიონული ან უმცირესობათა ენები" ნიშნავს ენებს, რომლებიც:

i. ტრადიციულად გამოიყენება სახელმწიფოს შესაბამის ტერიტორიაზე ამ სახელმწიფოს მოქალაქეების მიერ, რომლებიც რიცხობრივად უფრო პატარა ჯგუფს ქმნიან, ვიდრე ამ სახელმწიფოს დანარჩენი მოსახლეობა; და

ii. განსხვავდება ამ სახელმწიფოს ოფიციალური ენისაგან (ენებისაგან);

არ მოიცავს არც სახელმწიფოს ოფიციალური ენის (ენების) დიალექტებს და არც მიგრანტების ენებს;

b) "ტერიტორია, რომელზეც გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობის ენა" ნიშნავს გეოგრაფიულ არეალს, სადაც აღნიშნული ენა გამოხატვის საშუალებაა იმ რაოდენობის ადამიანებისთვის, რომელიც ამართლებს ამ ქარტით გათვალისწინებული სხვადასხვა დამცავი და ხელშემწყობი ზომების მიღებას;

c) "არატერიტორიული ენები" ნიშნავს სახელმწიფოს მოქალაქეების მიერ გამოყენებულ ენებს, რომლებიც განსხვავდებიან სახელმწიფოს დანარჩენი მოსახლეობის მიერ გამოყენებული ენის ან ენებისაგან, მაგრამ რომლებიც, მართალია, ტრადიციულად გამოიყენებიან სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, მაგრამ არ არიან დაკავშირებული მის რომელიმე კონკრეტულ გეოგრაფიულ არეალთან.

მუხლი 2 - ვალდებულებანი

1. თითოეული მხარე ვალდებულდება იღებს, გამოიყენოს II ნაწილის დებულებები მის ტერიტორიაზე გამოყენებული ყველა რეგიონული ან უმცირესობის ენის მიმართ, რომელიც შეესაბამება 1-ლ მუხლში მოცემულ განსაზღვრებებს.

2. ქარტიის რატიფიცირების, მიღების ან დამტკიცებისას, თითოეული მხარე ვალდებულდება იღებს, მე-3 მუხლის თანახმად განსაზღვრული ყოველი ენის მიმართ გამოიყენოს ქარტიის III ნაწილის დებულებების არანაკლებ ოცდათხუთმეტი პუნქტი ან ქვეპუნქტი, მათ შორის, არანაკლებ სამ-სამი პუნქტი ან ქვეპუნქტი მე-8 და მე-12 მუხლებიდან და თითო პუნქტი ან ქვეპუნქტი მე-9, მე-10, მე-11 და მე-13 მუხლებიდან.

მუხლი 3 - პრაქტიკული ღონისძიებები

1. თითოეული ხელშემკვრელი მხარე სარატიფიკაციო, მიღების ან დამტკიცების სიგელში განსაზღვრავს ყოველ ისეთ რეგიონულ ან უმცირესობის ენას ან ოფიციალურ ენას, რომელიც მის მთელს ტერიტორიაზე ან ტერიტორიის ნაწილში ნაკლებად არის გამოყენებული და რომელთა მიმართაც მოხდება მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად შერჩეული პუნქტების გამოყენება.
2. ნებისმიერ მხარეს მოგვიანებით, ნებისმიერ დროს, შეუძლია აცნობოს გენერალურ მდივანს, რომ იგი იღებს ქარტიის სხვა ნებისმიერი პუნქტის დებულებებიდან გამომდინარე ვალდებულებებს, რომლებიც არ არის განსაზღვრული სარატიფიკაციო, მიღების ან დამტკიცების სიგელში, ან რომ იგი გამოიყენებს წინამდებარე მუხლის 1 პუნქტს სხვა რეგიონული ან უმცირესობათა, ან სხვა ოფიციალური ენების მიმართ, რომლებიც ნაკლებად გამოიყენება მის მთელს ტერიტორიაზე ან ტერიტორიის ნაწილში.
3. წინა პუნქტით განსაზღვრული ვალდებულებები ჩაითვლება რატიფიკაციის, მიღების ან დამტკიცების შემადგენელ ნაწილად და შეტყობინების გაგზავნის თარიღიდან იგივე სამართლებრივი ძალა ექნება.

მუხლი 4 - დაცვის არსებული რეჟიმები

1. ამ ქარტიით გათვალისწინებული არც ერთი დებულება არ შეიძლება განმარტებული იქნას იმგვარად, რომ იზღუდებოდეს, ან ირღვეოდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით უზრუნველყოფილი რომელიმე უფლება.
2. ამ ქარტიის დებულებები ზეგავლენას არ მოახდენს უფრო ხელსაყრელ დებულებებზე, რომლებიც ეხება რეგიონული ან უმცირესობათა ენების სტატუსს ან უმცირესობებისადმი კუთვნილი პირების სამართლებრივ რეჟიმს, რომლებიც არსებობენ სახელმწიფოში ან რომლებიც შეიძლება გათვალისწინებული იყოს შესაბამისი ორმხრივი ან მრავალმხრივი საერთაშორისო შეთანხმებებით.

მუხლი 5 - არსებული ვალდებულებანი

ამ ქარტიაში არაფერი შეიძლება განიმარტოს იმგვარად, რაც იგულისხმებს ისეთ საქმიანობაში მონაწილეობას ან რაიმე ისეთი ქმედების განხორციელების უფლებას, რაც წინააღმდეგობაში იქნება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების მიზნებთან ან საერთაშორისო სამართლით დადგენილ სხვა ვალდებულებებთან, სახელმწიფოთა სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპის ჩათვლით.

მუხლი 6 - ინფორმაცია

მხარეები ვალდებულებას იღებენ, უზრუნველყონ ხელისუფლების ორგანოების, ორგანიზაციებისა და დაინტერესებული პირების ინფორმირება ქარტიით დადგენილი

უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ.

ნაწილი II - მე-2 მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად განსაზღვრული მიზნები და პრინციპები

მუხლი 7 - მიზნები და პრინციპები

1. მხარეები რეგიონულ და უმცირესობათა ენებთან დაკავშირებულ პოლიტიკას, კანონმდებლობასა და პრაქტიკას ენის გავრცელების არეალში, თითოეული ენის მდგომარეობის გათვალისწინებით განსაზღვრავენ შემდეგი მიზნებისა და პრინციპების საფუძველზე:

a) რეგიონული ან უმცირესობათა ენების აღიარება როგორც კულტურული სიმდიდრის გამოხატულება;

b) თითოეული რეგიონული ან უმცირესობის ენის გეოგრაფიული არეალის პატივისცემა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ არსებული ან ახალი ადმინისტრაციული დაყოფა დაბრკოლებას არ წარმოადგენდეს შესაბამისი რეგიონული ან უმცირესობის ენის განვითარებისათვის;

c) რეგიონული ან უმცირესობათა ენების განვითარებისათვის გადამწვეტი ქმედების აუცილებლობა, მათი დაცვის მიზნით;

d) ზეპირი და წერილობითი ფორმით, საჯაროდ და პირად ცხოვრებაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენების ხელშეწყობა და/ან წახალისება;

e) ქარტიით გათვალისწინებულ სფეროებში კავშირების შენარჩუნება და განვითარება რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკე ჯგუფებსა და სხვა ჯგუფებს შორის, რომლებიც იმავე სახელმწიფოში საუბრობენ იდენტურ ან მსგავს ენაზე, აგრეთვე კულტურული ურთიერთობების დამყარება სახელმწიფოში მცხოვრებ სხვა ჯგუფებთან რომლებიც საუბრობენ სხვა ენებზე.;

f) ყველა შესაბამის საფეხურზე რეგიონული და უმცირესობათა ენების სწავლებისა და შესწავლის სათანადო ფორმებისა და საშუალებების უზრუნველყოფა;

g) შესაბამისი პირობების შექმნა, რაც მისცემს შესაძლებლობას პირებს, რომლებიც არ საუბრობენ რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე და რომლებიც ცხოვრობენ ამ ენის გავრცელების არეალში, შეისწავლონ ეს ენა სურვილის შემთხვევაში;

h) უნივერსიტეტებსა ან შესაბამის საგანმანათლებლო დაწესებულებებში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შესწავლისა და კვლევის ხელშეწყობა;

i) ამ ქარტიით გათვალისწინებულ სფეროებში შესაბამისი ფორმებით ერთაშორისი გაცვლების ხელშეწყობა იმ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებთან დაკავშირებით,

რომლებიც იდენტური ან მსგავსი ფორმით გამოიყენება ორ ან მეტ სახელმწიფოში.

2. მხარეები ვალდებულებას იღებენ აღკვეთონ, თუ ჯერ არ აღუკვეთავთ, რეგიონული და უმცირესობათა ენების გამოყენების მიმართ ნებისმიერი გაუმართლებელი გამორჩევა, გამორიცხვა, შეზღუდვა ან უპირატესობის მინიჭება, რომელიც მიმართულია ამ ენების შენარჩუნებისა და განვითარებისათვის ხელის შეშლისა ან საფრთხეში ჩაგდებისაკენ. რეგიონული ან უმცირესობათა ენების სასარგებლოდ სპეციალური ზომების მიღება, რომელიც მიზნად ისახავს ამ ენებზე მოლაპარაკეთა და დანარჩენ მოსახლეობას შორის თანასწორობის ხელშეწყობას, ან რომელიც სათანადოდ იღებს მხედველობაში ამ ენების განსაკუთრებულ პირობებს, არ ჩაითვლება დისკრიმინაციის აქტად უფრო გავრცელებულ ენებზე მოლაპარაკეთა მიმართ.

3. მხარეები ვალდებულებას იღებენ, შესაბამისი ღონისძიებებით ხელი შეუწყონ ურთიერთგაგებას ქვეყნის ყველა ენობრივ ჯგუფს შორის და კერძოდ, თავიანთი ქვეყნების განათლების და გადამზადების მიზნებში შეიტანონ რეგიონული და უმცირესობათა ენების პატივისცემა, გაგება და შემწყნარებლობა, აგრეთვე წახალისონ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიერ იმავე მიზნებისკენ სწრაფვა.

4. რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების მიმართ თავიანთი პოლიტიკის განსაზღვრისას მხარეები მხედველობაში მიიღებენ ამ ენებზე მოლაპარაკე ჯგუფების საჭიროებებსა და მათ მიერ გამოთქმულ სურვილებს. წახალისდება მხარეთა სურვილი, საჭიროების შემთხვევაში, შეიქმნას ისეთი ორგანოები, რომლებიც ხელისუფლებას მისცემენ რჩევას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებთან დაკავშირებულ ყველა საკითხზე.

5. მხარეები ვალდებულებას იღებენ, 1-4 პუნქტებში ჩამოთვლილი პრინციპები *mutatis mutandis* გამოიყენონ არატერიტორიული ენების მიმართ. მაგრამ ამ ენებთან დაკავშირებით წინამდებარე ქარტიის შესასრულებლად განსახორციელებელი ღონისძიებების ხასიათი და მოცულობა უნდა განისაზღვროს უფრო მოქნილად, აღნიშნულ ენებზე მოლაპარაკე ჯგუფების საჭიროებებისა და სურვილების გათვალისწინებით და მათი ტრადიციებისა და თავისებურებების პატივისცემით.

ნაწილი III - მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტით ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად საზოგადოებრივ ცხოვრებაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენების ხელშეწყობის ზომები

მუხლი 8 – განათლება

1. განათლებასთან დაკავშირებით, მხარეები ვალდებულებას იღებენ იმ ტერიტორიებზე, სადაც ასეთი ენები გამოიყენება, თითოეული ასეთი ენის მდგომარეობის მიხედვით და სახელმწიფოს ოფიციალური ენის (ენების) სწავლებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე:

a)

i. ხელმისაწვდომი გახადონ სკოლამდელი განათლება შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. ხელმისაწვდომი გახადონ სკოლამდელი განათლების მნიშვნელოვანი ნაწილი შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

iii. გამოიყენონ ამავე მუხლის i და ii ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული ერთ-ერთი ზომა იმ მოსწავლეთა მიმართ მაინც, რომელთა ოჯახებიც ამას ისურვებენ და თუ მათი რაოდენობა საკმარისად ჩაითვლება; ან

iv. თუ სკოლამდელი განათლების სფერო არ შედის სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების უშუალო კომპეტენციაში, მათ ხელი უნდა შეუწყონ და/ან წაახალისონ ამავე მუხლის i-iii ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული ზომების გამოყენება;

b)

i. ხელმისაწვდომი გახადონ დაწყებითი განათლება შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. ხელმისაწვდომი გახადონ დაწყებითი განათლების მნიშვნელოვანი ნაწილი შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

iii. უზრუნველყონ შესაბამისი რეგიონული ან უმცირესობის ენების სწავლება დაწყებითი განათლების ფარგლებში, როგორც სასწავლო პროგრამის შემადგენელი ნაწილი; ან

iv. გამოიყენონ ამავე მუხლის i-დან iii-მდე ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული ზომებიდან ერთ-ერთი იმ მოსწავლეთა მიმართ მაინც, რომელთა ოჯახებიც ამას ისურვებენ თუ მათი რაოდენობა საკმარისად ჩაითვლება;

c)

i. ხელმისაწვდომი გახადონ საშუალო განათლება შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. ხელმისაწვდომი გახადონ საშუალო განათლების მნიშვნელოვანი ნაწილი შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

iii. უზრუნველყონ შესაბამისი რეგიონული ან უმცირესობის ენების სწავლება საშუალო განათლების ფარგლებში, როგორც სასწავლო პროგრამის შემადგენელი ნაწილი; ან

iv. გამოიყენონ ამავე მუხლის i-iii ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული ზომებიდან ერთ-ერთი იმ მოსწავლეთა მიმართ მაინც, რომლებიც, ან ზოგიერთ შემთხვევაში, რომელთა ოჯახებიც, ამას ისურვებენ და თუ მათი რაოდენობა საკმარისად ჩაითვლება.

d)

i. ხელმისაწვდომი გახადონ ტექნიკური და პროფესიული განათლება შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. ხელმისაწვდომი გახადონ ტექნიკური და პროფესიული განათლების მნიშვნელოვანი ნაწილი შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

iii. უზრუნველყონ შესაბამისი რეგიონული ან უმცირესობის ენების სწავლება ტექნიკური და პროფესიული განათლების ფარგლებში, როგორც სასწავლო პროგრამის შემადგენელი ნაწილი; ან

iv. გამოიყენონ ამავე მუხლის i-დან iii-მდე ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული ზომებიდან ერთ-ერთი იმ მოსწავლეთა მიმართ მაინც, რომლებიც ან - შესაბამის შემთხვევაში - რომელთა ოჯახებიც, ამას ითხოვენ, თუ მათი რაოდენობა საკმარისად ჩაითვლება.

e)

i. ხელმისაწვდომი გახადონ საუნივერსიტეტო და სხვა სახის უმაღლესი განათლება შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. უზრუნველყონ ამ ენების შესწავლა საუნივერსიტეტო და სხვა უმაღლესი განათლების დისციპლინის სახით; ან

iii. თუ სახელმწიფოს კომპეტენცია უმაღლესი განათლების დაწესებულებების მიმართ არ იძლევა i და ii ქვე-პუნქტების განხორციელების საშუალებას, მან ნება უნდა დართოს და/ან წახალისოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე საუნივერსიტეტო და სხვა უმაღლესი განათლების მიღების შესაძლებლობა ან ამ ენების სწავლება უნივერსიტეტებსა ან უმაღლესი განათლების სხვა დაწესებულებებში;

f)

i. მიიღონ ზომები ზრდასრულთა და უწყვეტი განათლების კურსების უზრუნველსაყოფად, სადაც სწავლება ძირითადად ან მთლიანად განხორციელდება რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. უზრუნველყონ, რომ ასეთი ენები ერთ-ერთი დისციპლინის სახით ისწავლებოდეს ზრდასრულთა და უწყვეტი განათლების ფარგლებში; ან

iii. თუ ზრდასრულთა განათლების სფერო არ შედის ხელისუფლების ორგანოების უშუალო კომპეტენციაში, მათ ხელი უნდა შეუწყონ და/ან წახალისონ, რომ ასეთი ენები ისწავლებოდეს ერთ-ერთი დისციპლინის სახით ზრდასრულთა და უწყვეტი განათლების ფარგლებში.

g) მიიღონ ზომები, ისტორიისა და კულტურის შესასწავლად, რომლის გამოხატულებასაც წარმოადგენს რეგიონული ან უმცირესობის ენა;

h) უზრუნველყონ მასწავლებელთა საბაზისო და შემდგომი პროფესიული მომზადება, რომელიც აუცილებელია „ა“-დან „გ“-მდე იმ პუნქტების განსახორციელებლად, რომლებზეც თანხმობა განაცხადა მხარემ.

i) შექმნან საზედამხედველო ორგანო ან ორგანოები, რომლებიც მეთვალყურეობას გაუწევენ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების სწავლების შემოღების მიზნით გატარებულ ზომებს და მიღწეულ პროგრესს, აგრეთვე მოამზადებენ პერიოდულ ანგარიშებს გაკეთებული დასკვნების თაობაზე, რაც გახდება საჯარო.

2. განათლებასთან დაკავშირებით, იმ ტერიტორიებზე სადაც ტრადიციულად არ გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობათა ენები, მხარეები ვალდებულიება იღებენ ნება დართონ, წახალისონ ან უზრუნველყონ რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე სწავლება ან ამ ენის შესწავლა განათლების ყველა შესაბამის საფეხურზე, თუ რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა ამას ამართლებს.

მუხლი 9 – სასამართლო ორგანოები

1. სასამართლოების სამოქმედო ტერიტორიებზე, სადაც რეგიონული ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე მაცხოვრებლების რაოდენობა ამართლებს ქვემოთ მითითებულ ღონისძიებებს, თითოეული ასეთი ენის მდგომარეობის მიხედვით და იმ პირობით, თუ მოსამართლე ამ პუნქტში მითითებულ ღონისძიებებს არ მიიჩნევს დაბრკოლებად მართლმსაჯულების სათანადოდ განხორციელებისთვის, მხარეები ვალდებულიება იღებენ:

a) სისხლის სამართალწარმოებაში:

i. უზრუნველყონ, რომ ერთ-ერთი მხარის თხოვნით სასამართლოში საქმის განხილვა წარმართოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; და/ან

ii. უზრუნველყონ, რომ ბრალდებული სარგებლობდეს მისი რეგიონული ან უმცირესობის ენის გამოყენების უფლებით; და/ან

iii. უზრუნველყონ, რომ წერილობითი თუ ზეპირი ფორმით შემოსული განცხადებები და მტკიცებულებები არ ჩაითვალოს დაუშვებლად მხოლოდ იმ მოტივით, რომ ისინი ჩამოყალიბებულია რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე; და/ან

iv. უზრუნველყონ, თხოვნის შემთხვევაში, სამართალწარმოებასთან დაკავშირებული დოკუმენტების შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე შედგენა, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, ზეპირი და წერილობითი სათარჯიმნო მომსახურების გამოყენებით ისე, რომ შესაბამის პირებს არ მოუწიოთ დამატებითი ხარჯების გაღება;

b) სამოქალაქო სამართალწარმოებაში:

i. უზრუნველყონ, რომ ერთ-ერთი მხარის თხოვნით სასამართლოში საქმის განხილვა წარმართოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; და/ან

ii. თუ სამართალწარმოების მონაწილე პირადად უნდა გამოცხადდეს სასამართლოში, დაუშვან შესაძლებლობა, რომ მან გამოიყენოს რეგიონული ან უმცირესობის ენა ისე, რომ არ მოუწიოს დამატებითი ხარჯების გაღება; და/ან

iii. დაუშვან შესაძლებლობა, რომ დოკუმენტები და მტკიცებულებები შედგეს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, ზეპირი და წერილობითი სათარჯიმნო მომსახურების გამოყენებით;

c) ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში:

i. უზრუნველყონ, რომ ერთ-ერთი მხარის თხოვნით სასამართლოში საქმის განხილვა წარმართოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; და/ან

ii. თუ სამართალწარმოების მონაწილე პირადად უნდა გამოცხადდეს სასამართლოში, დაუშვან შესაძლებლობა, რომ მან გამოიყენოს რეგიონული ან უმცირესობის ენა ისე, რომ არ მოუწიოს დამატებითი ხარჯების გაღება; და/ან

iii. დაუშვან შესაძლებლობა, რომ დოკუმენტები და მტკიცებულებები შედგეს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, ზეპირი და წერილობითი სათარჯიმნო მომსახურების გამოყენებით;

d) მიიღონ ზომები, რომ ამ მუხლის b და c პუნქტების i და iii ქვეპუნქტების, აგრეთვე ზეპირი და წერილობითი თარგმნის მომსახურების გამოყენების შედეგად შესაბამის პირებს არ მოუწიოთ დამატებით ხარჯების გაღება.

2. მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

a) უარი არ თქვან წევრ სახელმწიფოში მომზადებული იურიდიული დოკუმენტების ნამდვილობის აღიარებაზე მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ ისინი რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზეა შედგენილი; ან

b) უარი არ თქვან ქვეყნის შიგნით მხარეთა შორის შედგენილი იურიდიული დოკუმენტების ნამდვილობის აღიარებაზე მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ ისინი შედგენილია რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე და უზრუნველყონ, რომ ასეთი დოკუმენტების გამოყენება შესაძლებელი იყოს მესამე პირთა წინააღმდეგ, რომლებიც არ საუბრობენ ამ ენებზე, მაგრამ იმ პირობით, რომ აღნიშნული დოკუმენტის შინაარსს გააცნობს ის პირი, ვისი ინიციატივითაც ხდება დოკუმენტის გამოყენება; ან

c) უარი არ თქვან ქვეყნის შიგნით მხარეთა შორის შედგენილი იურიდიული დოკუმენტების ნამდვილობის აღიარებაზე მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ ისინი შედგენილია რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე.

3. მხარეები ვალდებულიებას იღებენ, რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე ხელმისაწვდომი გახადონ ქვეყნის ყველაზე მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო აქტები და ის აქტები, რომლებიც უშუალოდ ეხება ამ ენებზე მოლაპარაკე პირებს, თუკი მათი ხელმისაწვდომობა სხვაგვარად არ არის უზრუნველყოფილი.

მუხლი 10 – ადმინისტრაციული ორგანოები და საჯარო სამსახურები

1. სახელმწიფოს იმ ადმინისტრაციულ ერთეულებში, სადაც რეგიონული ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე მაცხოვრებლების რაოდენობა ამართლებს ქვემოთ მითითებულ ღონისძიებებს, თითოეული ასეთი ენის მდგომარეობის მიხედვით, მხარეები იღებენ შემდეგ ვალდებულებებს, რამდენადაც ეს გონივრულად შესაძლებელია:

a)

i. უზრუნველყონ, რომ ადმინისტრაციულმა ორგანოებმა გამოიყენონ რეგიონული ან უმცირესობების ენები; ან

ii. უზრუნველყონ, რომ ამ ორგანოების მოხელეებმა, რომლებსაც აქვთ ურთიერთობა საზოგადოებასთან, გამოიყენონ რეგიონული ან უმცირესობათა ენები იმ პირებთან ურთიერთობებში, რომლებიც მიმართავენ მათ ამ ენებზე; ან

iii. უზრუნველყონ, რომ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირებს შეეძლოთ ზეპირი ან წერილობით მიმართვა ამ ენებზე და პასუხის მიღება ამავე ენებზე; ან

iv. უზრუნველყონ, რომ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირებს შეეძლოთ ზეპირი ან წერილობით განცხადებებით მიმართვა ამ ენებზე; ან

v. უზრუნველყონ, რომ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირებს კანონიერად შეეძლოთ დოკუმენტების წარდგენა ამ ენებზე;

b) მოსახლეობისათვის ხელმისაწვდომი გახადონ ფართოდ გამოყენებული ადმინისტრაციული ტექსტები და ფორმები რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე ან მათი ორენოვანი ვარიანტები;

c) ადმინისტრაციულ ორგანოებს დართონ დოკუმენტების რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე შედგენის ნება.

2. ადგილობრივ და რეგიონულ ხელისუფლების ორგანოებთან დაკავშირებით, რომელთა ტერიტორიაზეც მოსახლეობის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა ამართლებს ქვემოთ მითითებულ ღონისძიებებს, მხარეები ვალდებულებას იღებენ, ნება დართონ და/ან წაახალისონ:

a) რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების გამოყენება რეგიონულ ან ადგილობრივ ორგანოებში;

b) რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირების მიერ ზეპირი ან წერილობითი განცხადებების წარმოდგენის შესაძლებლობა ამ ენებზე;

c) რეგიონული ორგანოების მიერ მათი ოფიციალური დოკუმენტების გამოქვეყნება შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზეც;

d) ადგილობრივი ორგანოების მიერ მათი ოფიციალური დოკუმენტების გამოქვეყნება შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე;

e) რეგიონული ორგანოების მიერ მათი წარმომადგენლობითი ორგანოების სხდომებზე დებატებისას რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენება, მაგრამ ისე, რომ არ გამოირიცხოს ამ სახელმწიფოს ოფიციალური ენის (ენების) გამოყენება;

f) ადგილობრივი ორგანოების მიერ მათი წარმომადგენლობითი ორგანოების სხდომებზე დებატებისას რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენება, მაგრამ ისე, რომ არ გამოირიცხოს ამ სახელმწიფოს ოფიციალური ენის (ენების) გამოყენება;

g) გეოგრაფიული სახელწოდებების ტრადიციული და სწორი ფორმების გამოყენება ან დამკვიდრება რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე, საჭიროების შემთხვევაში - ოფიციალურ ენაზე (ენებზე) სახელწოდებასთან ერთად.

3. ადმინისტრაციული ორგანოების ან მათი სახელით მოქმედი პირების მიერ მიწოდებულ საჯარო მომსახურებებთან დაკავშირებით, მხარეები ვალდებულია იღებენ, მათი ტერიტორიის ფარგლებში, სადაც გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობათა ენები, თითოეული ენის მდგომარეობის შესაბამისად და რამდენადაც ეს გონივრულად შესაძლებელია:

a) უზრუნველყონ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენება მომსახურების მიწოდებისას; ან

b) რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირებს დართონ ამ ენებზე განცხადების შეტანის და პასუხის მიღების ნება;

c) რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირებს დართონ ამ ენებზე განცხადების შეტანის ნება.

4. 1-ლი, მე-2 და მე-3 პუნქტების იმ დებულებების ასამოქმედებლად, რომლებზეც მათ თანხმობა განაცხადეს, მხარეები ვალდებულია იღებენ, განახორციელონ ერთ-ერთი ან რამდენიმე ქვემოთ ჩამოთვლილი ღონისძიება:

a) წერილობითი ან ზეპირი თარგმანის უზრუნველყოფა საჭიროების შემთხვევაში;

b) საკმარისი ოდენობით თანამდებობის პირების და საჯარო სამსახურის სხვა მოხელეების სამსახურში აყვანა, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში - მათი პროფესიული მომზადება;

c) რეგიონული ან უმცირესობის ენის მცოდნე საჯარო მოხელეთა თხოვნების შეძლებისდაგვარად დაკმაყოფილება მათი იმ ტერიტორიაზე დანიშვნასთან დაკავშირებით, სადაც გამოიყენება შესაბამისი ენა.

5. მხარეები ვალდებულებას იღებენ, დააკმაყოფილონ დაინტერესებული პირების თხოვნა რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე გვარის გამოყენებასა ან აღებასთან დაკავშირებით.

მუხლი 11 – მედია

1. რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირებთან დაკავშირებით მხარეები ვალდებულებას იღებენ, რომ ამ ენების გავრცელების არეალზე, თითოეული ენის მდგომარეობის გათვალისწინებით და მედიის სფეროში ხელისუფლების ორგანოების პირდაპირი ან არაპირდაპირი კომპეტენციის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის ფარგლებში, მედიის დამოუკიდებლობისა და ავტონომიურობის პრინციპების დაცვით:

a) იმ ფარგლებში, რამდენადაც რადიო და ტელევიზია ასრულებს საზოგადოებრივ ფუნქციას:
i. უზრუნველყონ სულ მცირე ერთი რადიო სადგურისა და ერთი სატელევიზიო არხის შექმნა რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ სულ მცირე ერთი რადიო სადგურისა და ერთი სატელევიზიო არხის შექმნას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

iii. მიიღონ სათანადო ზომები, რომ მაუწყებლები სთავაზობდნენ პროგრამებს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე;

b) i. წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ სულ მცირე ერთი რადიოსადგურის შექმნას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ რადიოპროგრამების რეგულარულ მაუწყებლობას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე;

c) i. წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ სულ მცირე ერთი სატელევიზიო არხის შექმნას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე; ან

ii. წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ სატელევიზიო პროგრამების რეგულარულ მაუწყებლობას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე;

d) წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე აუდიო და აუდიო-ვიზუალური პროდუქციის წარმოებას და გავრცელებას;

e) i. წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე სულ მცირე ერთი გაზეთის შექმნას და/ან შენარჩუნებას; ან

ii. წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ საგაზეთო სტატიების რეგულარულად გამოქვეყნებას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე;

f) i. აანაზღაურონ იმ მედიასამუალებების დამატებითი ხარჯები, რომლებიც იყენებენ

რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებს, თუ კანონი ითვალისწინებს, ზოგადად, მედიის ფინანსურ დახმარებას; ან

ii. გაავრცელონ ფინანსური დახმარების არსებული ღონისძიებები რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე შექმნილი აუდიო-ვიზუალური პროდუქციის მიმართაც.

გ) მხარი დაუჭირონ იმ ჟურნალისტთა და მედიის სხვა მუშაკთა პროფესიულ მომზადებას, რომლებიც იყენებენ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებს.

2. მხარეები უზრუნველყოფენ მეზობელი ქვეყნებიდან რადიო და სატელევიზიო გადაცემების პირდაპირი მიღების თავისუფლებას იმ ენაზე, რომელიც გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობის ენის იდენტური ან მსგავსი ფორმით და ხელს არ შეუშლიან ამ ენაზე რადიო და სატელევიზიო გადაცემების რეტრანსლაციას მეზობელი ქვეყნებიდან. ამას გარდა, ისინი უზრუნველყოფენ, რომ არ დაწესდეს შეზღუდვები გამოხატვის თავისუფლებაზე და ბეჭდურ პრესაში ინფორმაციის თავისუფალ მიმოქცევაზე იმ ენაზე, რომელიც გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობის ენის იდენტური ან მსგავსი ფორმით. ზემოხსენებული თავისუფლებების განხორციელება, რაც დაკავშირებულია მოვალეობებთან და პასუხისმგებლობებთან, შეიძლება დაექვემდებაროს ისეთ ფორმალურებს, პირობებს, შეზღუდვებს ან სანქციებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისთვის, წესრიგის დარღვევის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობისა და ზნეობის დასაცავად, სხვათა რეპუტაციის და უფლებების დასაცავად, კონფიდენციალურად მიღებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შესანარჩუნებლად.

3. მხარეები უზრუნველყოფენ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირთა ინტერესების წარმომადგენლობას ან გათვალისწინებას იმ ორგანოებში, რომლებიც შეიძლება შეიქმნას კანონის საფუძველზე მედიის თავისუფლებისა და პლურალიზმის უზრუნველსაყოფად.

მუხლი 12 – კულტურული ღონისძიებები და დაწესებულებები

1. კულტურული ღონისძიებების და დაწესებულებების სფეროში, კერძოდ ბიბლიოთეკების, ვიდეოთეკების, კულტურის ცენტრების, მუზეუმების, არქივების, აკადემიების, თეატრების და კინო-თეატრების, აგრეთვე ლიტერატურული ნაწარმოებების და კინემატოგრაფიული პროდუქციის, ხალხური შემოქმედების, ფესტივალების და კულტურის დარგების, მათ შორის, ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების მიმართ- მხარეები ვალდებულებას იღებენ იმ ტერიტორიებზე, სადაც ეს ენები გამოიყენება და ხელისუფლების ორგანოების კომპეტენციის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის ფარგლებში:

a) წახალისონ რეგიონული ან უმცირესობის ენებისათვის დამახასიათებელი გამოხატვის სახეები და ინიციატივები და ხელი შეუწყონ ამ ენებზე შექმნილ ნაწარმოებებზე ხელმისაწვდომობის სხვადასხვა საშუალებებს;

b) ხელი შეუწყონ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე შექმნილი ნაწარმოებების სხვადასხვა ფორმით ხელმისაწვდომობას სხვა ენებზე იმით, რომ დახმარება გაუწიონ და განავითარონ თარგმნის, გახმოვანების, შემდგომი სინქრონიზაციის და სუბტიტრების დადების ღონისძიებები;

c) ხელი შეუწყონ სხვა ენებზე შექმნილ ნაწარმოებებზე ხელმისაწვდომობას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე იმით, რომ დახმარება გაუწიონ და განავითარონ თარგმნის, გახმოვანების, შემდგომი სინქრონიზაციის და სუბტიტრების დადების ღონისძიებები;

d) უზრუნველყონ, რომ სხვადასხვა სახის კულტურული ღონისძიებების ორგანიზებასა და მხარდაჭერაზე პასუხისმგებელი ორგანოები სათანადოდ ითვალისწინებდნენ რეგიონულ და უმცირესობათა ენების და კულტურის ცოდნას და გამოყენებას მათ მიერ ინიცირებულ ან მხარდაჭერილ ღონისძიებებში;

e) ხელი შეუწყონ ისეთ ზომებს, რომლებიც უზრუნველყოფს, რომ კულტურული ღონისძიებების ორგანიზებასა და მხარდაჭერაზე პასუხისმგებელ ორგანოებს თავიანთ განკარგულებაში ჰყავდეთ ისეთი პერსონალი, რომელიც სრულყოფილად ფლობს შესაბამის რეგიონულ ან უმცირესობის ენას, ისევე როგორც დანარჩენი მოსახლეობის ენას (ენებს);

f) წახალისონ მოცემული რეგიონული ან უმცირესობის ენაზე მოსაუბრეთა წარმომადგენლების უშუალო მონაწილეობა კულტურული ღონისძიებების დაგეგმვასა და მათ ჩასატარებლად პირობების შექმნაში;

g) წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ ისეთი ორგანოს ან ორგანოების შექმნას, რომლებიც პასუხისმგებელი იქნებიან რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე შექმნილი ნაწარმოებების შეკრებაზე, დეპონირებაზე და პრეზენტაციაზე ან გამოქვეყნებაზე;

h) საჭიროების შემთხვევაში, შექმნან და/ან ხელი შეუწყონ და დააფინანსონ თარგმნა და ტერმინოლოგიის კვლევები, კერძოდ, იმ მიზნით, რომ შენარჩუნებული იქნას და განვითარდეს შესაბამისი ადმინისტრაციული, კომერციული, ეკონომიკური, სოციალური, ტექნიკური ან სამართლებრივი ტერმინოლოგია თითოეულ რეგიონულ ან უმცირესობის ენაში.

2. იმ ტერიტორიებთან დაკავშირებით, სადაც ტრადიციულად არ გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობათა ენები, თუ რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა ამას ამართლებს, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ, დაუშვან, წახალისონ და/ან უზრუნველყონ შესაბამისი კულტურული ღონისძიებები და კულტურის დაწესებულებები წინა პუნქტის დებულებების შესაბამისად.

3. საზღვარგარეთ კულტურის პოლიტიკის გატარებისას მხარეები ვალდებულიებას იღებენ, სათანადო ყურადღება დაუთმონ რეგიონულ და უმცირესობათა ენებს და იმ კულტურას, რომლის გამოხატულებასაც ისინი წარმოადგენენ.

მუხლი 13 – ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრება

1. ეკონომიკურ და სოციალურ საქმიანობასთან დაკავშირებით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ, მთელი ქვეყნის მასშტაბით:

a) გააუქმონ ქვეყნის კანონმდებლობაში არსებული ნებისმიერი დებულება, რომელიც გაუმართლებლად კრძალავს ან ზღუდავს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენებას ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხებთან დაკავშირებულ დოკუმენტებში, კერძოდ, შრომით ხელშეკრულებებში და ტექნიკურ დოკუმენტაციაში, როგორცაა სხვადასხვა სახის პროდუქციისა თუ მოწყობილობის მოხმარების წესები;

b) აკრძალონ კომპანიების შინაგანაწესებში და კერძო დოკუმენტებში ისეთი პუნქტების შეტანა, რომლებიც გამორიცხავენ ან ზღუდავენ რეგიონულ ან უმცირესობების ენათა გამოყენებას, სულ მცირე, იმავე ენაზე მოლაპარაკებებს შორის;

c) არ დაუშვან პრაქტიკა, რომელიც მიმართულია ეკონომიკური და სოციალურ საქმიანობაში რეგიონული და უმცირესობათა ენების გამოყენების წინააღმდეგ;

d) ხელი შეუწყონ და/ან წახალისონ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენება სხვა საშუალებებით, რომლებიც გათვალისწინებული არ არის წინა ქვეპუნქტებით.

2. ეკონომიკურ და სოციალურ საქმიანობასთან დაკავშირებით, მხარეები ვალდებულიებას იღებენ, ხელისუფლების ორგანოების კომპეტენციის ფარგლებში, იმ ტერიტორიებზე, სადაც გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობათა ენები და იმდენად, რამდენადაც ეს გონივრულად შესაძლებელია:

a) შეიტანონ მათ საფინანსო და საბანკო წესებში დებულებები, რომლებიც კომერციულ პრაქტიკასთან შესაბამისად იძლევა რეგიონულ და უმცირესობათა ენებზე გადახდის ორდერების (ჩეკი, ტრატა და სხვა) ან სხვა ფინანსური დოკუმენტების შედგენის შესაძლებლობას ან, როდესაც ეს არის მიზანშეწონილი, უზრუნველყონ ამ პროცესის განხორციელება;

b) მათი უშუალო კონტროლის ქვეშ მყოფ ეკონომიკურ და სოციალურ სექტორში (საჯარო სექტორი) ორგანიზება გაუწიონ ისეთ საქმიანობას, რომელიც მიზნად ისახავს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენების ხელშეწყობას;

c) უზრუნველყონ, რომ სოციალური მზრუნველობის ობიექტებმა, როგორცაა საავადმყოფოები, მოხუცებულთა სახლები და თავშესაფრები, შესთავაზონ რეგიონული ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკე პირებს, რომლებსაც ესაჭიროებათ მოვლა ავადმყოფობის, ხანდაზმული ასაკის ან სხვა მიზეზების გამო, მიღების პროცედურები და მომსახურება მათსავე ენაზე;

d) სათანადო ზომების მიღებით უზრუნველყონ, რომ უსაფრთხოების წესები შედგენილი იყოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზეც;

e) უზრუნველყონ, რომ მომხმარებელთა უფლებებზე ხელისუფლების კომპეტენტური ორგანოების მიერ მოწოდებული ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იყოს რეგიონულ და უმცირესობათა ენებზე.

მუხლი 14 – ტრანსსასაზღვრო გაცვლები

მხარეები ვალდებულიებას იღებენ:

a) გამოიყენონ არსებული ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმებები, რომლებიც მათ აკავშირებთ იმ სახელმწიფოებთან, რომლებშიც იგივე ენა გამოიყენება იდენტური ან მსგავსი ფორმით, ან საჭიროების შემთხვევაში, ეცადონ, დადონ ასეთი შეთანხმებები, იმგვარად, რომ წახალისონ კონტაქტები აღნიშნულ სახელმწიფოებში ერთსა და იმავე ენაზე მოლაპარაკეთა შორის კულტურის, განათლების, ინფორმაციის, პროფესიული მომზადებისა და უწყვეტი განათლების სფეროებში;

b) რეგიონული ან უმცირესობათა ენების სასარგებლოდ, ხელი შეუწყონ და/ან წახალისონ ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა, კერძოდ, თანამშრომლობა ხელისუფლების რეგიონულ ან ადგილობრივ ორგანოებს შორის, რომელთა ტერიტორიებზეც ერთი და იგივე ენა გამოიყენება იდენტური ან მსგავსი ფორმით.

ნაწილი IV - ქარტიის გამოყენება

მუხლი 15 – პერიოდული ანგარიშები

1. მხარეები ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანს, მინისტრთა კომიტეტის მიერ განსაზღვრული ფორმით, პერიოდულად წარუდგენენ ანგარიშს ამ ქარტიის II ნაწილის საფუძველზე მათ მიერ გატარებული პოლიტიკის შესახებ და III ნაწილის იმ დებულებების შესასრულებლად გატარებული ღონისძიებების შესახებ, რომელზეც მათ გამოთქვეს თანხმობა. პირველი ანგარიშის წარდგენა მოხდება შესაბამისი მხარის მიმართ ამ ქარტიის ძალაში შესვლიდან ერთი წლის განმავლობაში, ხოლო შემდეგი ანგარიშების წარდგენა მოხდება სამწლიანი ინტერვალებით პირველი ანგარიშის შემდეგ.

2. მხარეებმა უნდა უზრუნველყონ თავიანთი ანგარიშების გასაჯაროება.

მუხლი 16 – ანგარიშების განხილვა

1. ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნისათვის მე-15 მუხლის შესაბამისად წარდგენილ ანგარიშებს განიხილავს ექსპერტთა კომიტეტი, რომელიც იქმნება მე-17 მუხლის საფუძველზე.

2. სახელმწიფოში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილ ორგანოებსა და

ასოციაციებს შეუძლიათ გაამახვილონ ექსპერტთა კომიტეტის ყურადღება იმ საკითხებზე, რომლებიც ეხება მხარის მიერ ამ ქარტიის III ნაწილის შესაბამისად აღებულ ვალდებულებებს. დაინტერესებულ მხარესთან კონსულტაციების გამართვის შემდეგ, ექსპერტთა კომიტეტს შეუძლია მხედველობაში მიიღოს ეს ინფორმაცია ამავე მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული ანგარიშის მომზადებისას. ამ ორგანოებს ან ასოციაციებს ასევე შეუძლიათ, წარმოადგინონ ინფორმაცია მხარის მიერ II ნაწილის შესაბამისად გატარებული პოლიტიკის შესახებ.

3. 1-ლ პუნქტში მითითებული ანგარიშებისა და მე-2 პუნქტში მითითებული ინფორმაციის საფუძველზე ექსპერტთა კომიტეტი მოამზადებს მინისტრთა კომიტეტისათვის წარსადგენ ანგარიშს. ამ ანგარიშს უნდა ერთვოდეს კომენტარები, რომელთა გაკეთებაც ეთხოვათ მხარეებს და იგი შეიძლება გამოქვეყნდეს მინისტრთა კომიტეტის მიერ.

4. მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული ანგარიში კერძოდ, უნდა მოიცავდეს ექსპერტთა კომიტეტის წინადადებებს, რომელიც განკუთვნილი იქნება მინისტრთა კომიტეტისათვის,, რათა ერთი ან მეტი მხარისთვის მომზადდეს შესაბამისი რეკომენდაცია, საჭიროების შემთხვევაში.

5. ყოველ ორ წელიწადში ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი დეტალურ ანგარიშს წარუდგენს საპარლამენტო ასამბლეას ამ ქარტიის გამოყენების თაობაზე.

მუხლი 17 – ექსპერტთა კომიტეტი

1. ექსპერტთა კომიტეტი შედგება ქარტიის თითოეული წევრი სახელმწიფოდან წარგზავნილი ერთი წარმომადგენლისგან,, რომლებსაც ნიშნავს მინისტრთა კომიტეტი მაღალი მორალური ღირებულებისა და ქართით გათვალისწინებულ საკითხებში აღიარებული კომპეტენციის მქონე კანდიდატთა სიიდან.. აღნიშნულ სიას წარადგენს შესაბამისი სახელმწიფო.

2. კომიტეტის წევრები ინიშნებიან ექვსი წლის ვადით. შესაძლებელია მათი ხელახალი დანიშვნა. წევრი, რომელიც ვერ შეძლებს სამსახურის ვადის დასრულებას, შეიცვლება 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული პროცედურის შესაბამისად და შემცვლელი წევრი იმსახურებს მის მიერ შეცვლილი წევრის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე.

3. ექსპერტთა კომიტეტი ამტკიცებს საკუთარ რეგლამენტს. მის სამდივნო მომსახურებას უზრუნველყოფს ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი.

ნაწილი V - დასკვნითი დებულებები

მუხლი 18

ეს ქარტია ღიაა ხელმოსაწერად ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოებისათვის. იგი ექვემდებარება რატიფიცირებას, მიღებას ან დამტკიცებას. სარატიფიკაციო, მიღების ან დამტკიცების სიგელების დეპონირება ხდება ევროპის საბჭოს გენერალურ მდივანთან.

მუხლი 19

1. ქარტია ძალაში შედის იმ მომდევნო თვის პირველ დღეს, როდესაც ამოიწურა სამთვიანი ვადა ქარტიის სავალდებულოდ აღიარების თაობაზე ევროპის საბჭოს ხუთი წევრი სახელმწიფოს მიერ გაკეთებული თანხმობიდან, მე-18 მუხლის შესაბამისად.

2. ნებისმიერი სხვა წევრი სახელმწიფოს მიმართ, რომელიც შემდგომში გამოხატავს თანხმობას ქარტიის მისთვის სავალდებულოდ აღიარებაზე, ქარტია ძალაში შედის იმ მომდევნო თვის პირველ დღეს, როდესაც ამოიწურა სამთვიანი ვადა რატიფიკაციის, მიღების ან დამტკიცების სიგელის დეპონირების თარიღიდან.

მუხლი 20

1. ამ ქარტიის ძალაში შესვლის შემდეგ, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტს შეუძლია ნებისმიერ სახელმწიფოს, რომელიც არ არის ევროპის საბჭოს წევრი, შესთავაზოს ქარტიაზე მიერთება.

2. ყველა იმ სახელმწიფოს მიმართ, რომელიც მიუერთდება ქარტიას, ეს უკანასკნელი ძალაში შედის იმ მომდევნო თვის პირველ დღეს, როდესაც ამოიწურა სამთვიანი ვადა ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის მიერ აღნიშნული განცხადების ჩაბარების თარიღიდან.

მუხლი 21

1. ნებისმიერ მხარეს, ხელმოწერის ან მისი სარატიფიკაციო, მიღების, დამტკიცების ან მიერთების სიგელის დეპონირებისას, შეუძლია გააკეთოს ერთი ან მეტი დათქმა ამ ქარტიის მე-7 მუხლის 2-5 პუნქტების მიმართ. სხვა დათქმების გაკეთება დაუშვებელია.

2. წინა პუნქტის შესაბამისად გაკეთებული ნებისმიერი დათქმა შესაძლოა მთლიანად ან ნაწილობრივ გაუქმდეს ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინების საფუძველზე. აღნიშნული გაუქმება ძალაში შევა გენერალური მდივნის მიერ შეტყობინების მიღების თარიღიდან..

მუხლი 22

1. ნებისმიერ მხარეს ნებისმიერ დროს შეუძლია მოახდინოს ამ ქარტიის დენონსაცია ევროპის საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაკეთებული შეტყობინების საშუალებით.
2. ასეთი დენონსაცია ძალაში შედის იმ თვის პირველ დღეს, რომელიც მოხდევს ექვს თვეს იმ თარიღიდან, როდესაც გენერალურმა მდივანმა მიიღო შეტყობინება.

მუხლი 23

ევროპის საბჭოს გენერალურმა მდივანმა ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს და ნებისმიერ ქვეყანას, რომელიც მიუერთდა წინამდებარე ქარტიას, უნდა აცნობოს შემდეგი:

- a) ყოველი ხელმოწერა;
- b) ყოველი სარატიფიკაციო, მიღების, დამტკიცების ან მიერთების სიგელის დეპონირება;
- c) მე-19 და მე-20 მუხლების შესაბამისად ამ ქარტიის ძალაში შესვლის ყოველი თარიღი;
- d) მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებული დებულებების გამოყენების თაობაზე მიღებული ყველა შეტყობინება;
- e) ნებისმიერი სხვა აქტი, შეტყობინება ან ინფორმაცია რომელიც უკავშირდება წინამდებარე ქარტიას.

ზემოაღნიშნულის დასტურად, ქვემოთ ხელისმომწერნი, სათანადო უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირები,, ხელს აწერენ წინამდებარე ქარტიას.

შედგენილია სტრასბურგში 1992 წლის 5 ნოემბერს ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, ორივე ტექსტი არის თანაბრად ავთენტური, შესრულებულია ერთ ეგზემპლარად, რომლის დეპონირებაც უნდა მოხდეს ევროპის საბჭოს არქივში. ევროპის საბჭოს გენერალურმა მდივანმა, ევროპის საბჭოს თოთოეულ წევრ სახელმწიფოს და წინამდებარე ქარტიასთან მიერთებისთვის მოწვეულ სახელმწიფოებს უნდა გადასცეს დამოწმებული ასლები.

ევროპული ქარტია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შესახებ

განმარტებითი მოხსენება

შესავალი

1. ევროპის მრავალი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მათ სხვადასხვა რეგიონში ცხოვრობენ ავტოქტონური ჯგუფები, რომლებიც ლაპარაკობენ ქვეყნის მოსახლეობის უმრავლესობის ენისგან განსხვავებულ ენაზე. ეს იმითაა განპირობებული, რომ ისტორიულად სახელმწიფოთა ფორმირება არ ხდებოდა მხოლოდ ენობრივი ნიშნით და მათი წარმოქმნის პროცესში მიმდინარეობდა მცირე ხალხების შერწყმა უფრო მსხვილ ეთნიკურ ერთეულებთან.

2. დემოგრაფიული თვალსაზრისით ამგვარი რეგიონული ან უმცირესობათა ენები დიდად განსხვავდება ერთმანეთისაგან და მათზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა რამდენიმე ათასიდან რამდენიმე მილიონამდე ადამიანს შეიძლება ითვლიდეს. განსხვავებულია აგრეთვე ამ ენებთან დაკავშირებით სხვადასხვა სახელმწიფოებში არსებული კანონმდებლობა და პრაქტიკა. მაგრამ ბევრი მათგანი მეტნაკლებად ერთი საერთო საფრთხის წინაშე იმყოფება. მიუხედავად იმისა, თუ რა მოვლენებს ჰქონდა ადგილი წარსულში, ამ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების წინაშე დღესდღეობით მყოფი საფრთხე ხშირად განპირობებულია როგორც თანამედროვე ცივილიზაციისა და განსაკუთრებით მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გარდაუვალი სტანდარტული გავლენით, ასევე არახელსწრელი პირობებით ან მთავრობის ასიმილაციური პოლიტიკით.

3. მრავალი წლის განმავლობაში ევროპის საბჭოს სხვადასხვა ორგანოები შეშფოთებას გამოხატავენ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მდგომარეობის გამო. ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების დაცვის შესახებ კონვენციის მე-14 მუხლი ადგენს დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პრინციპს და კრძალავს ყოველგვარ დისკრიმინაციას, როგორც მინიმუმ, კონვენციით გარანტირებული უფლებებით და თავისუფლებებით სარგებლობისას, ისეთი ნიშნებით, როგორცაა ენობრივი კუთვნილება ან ეროვნულ უმცირესობასთან ასოცირება. მიუხედავად ამ ნორმის, დიდი მნიშვნელობისა, იგი მხოლოდ ადგენს პიროვნების უფლებას, რომ არ დაექვემდებაროს დისკრიმინაციას, მაგრამ არ ქმნის უმცირესობათა ენების და ამ ენებზე მოლაპარაკე ჯგუფების ქმედითი დაცვის სისტემას, რისი აუცილებლობაც აღნიშნული იყო ჯერ კიდევ 1957 წელს საკონსულტაციო ასამბლეის 136-ე რეზოლუციაში. 1961 წელს მიღებულ 285-ე რეკომენდაციაში საპარლამენტო ასამბლეამ ითხოვა დაცვის ისეთი მექანიზმის შემუშავება, რომელიც განავრცობდა ევროპულ კონვენციაში მოცემულ დებულებებს და უზრუნველყოფდა უმცირესობათა ისეთი უფლებების დაცვას, როგორცაა საკუთარი კულტურის გამოყენება, საკუთარი ენის გამოყენება, თავიანთი სკოლების დაარსება და სხვა.

4. 1981 წელს ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ მიიღო 928-ე რეკომენდაცია, ევროპაში უმცირესობათა ენებისა და დიალექტების საგანმანათლებლო და კულტურული პრობლემების შესახებ. იმავე წელს იმავე საკითხზე რეზოლუცია მიიღო ასევე ევროპარლამენტმა. ორივე ამ დოკუმენტში ნათქვამია, რომ აუცილებელია რეგიონული უმცირესობათა ენებისა და კულტურების შესახებ ქარტიის შემუშავება.

5. აღნიშნული რეკომენდაციებისა და რეზოლუციების განხორციელების მიზნით, ევროპის ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოების მუდმივმოქმედმა კონფერენციამ (CLRAE) მიიღო გადაწყვეტილება რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შესახებ ევროპული ქარტიის შემუშავებისთვის

მოსამზადებელი სამუშაოების ჩატარების თაობაზე იქიდან გამომდინარე, თუ რა როლს უნდა ასრულებდეს ხელისუფლების ადგილობრივი და რეგიონული ორგანოები ადგილობრივ და რეგიონულ დონეზე ენების და კულტურების სფეროში.

6. უშუალოდ ქარტიის შედგენამდე მოსამზადებელი სამუშაოების ფარგლებში ჩატარდა კვლევა ევროპაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მდგომარეობის თაობაზე, ხოლო 1984 წელს გაიმართა საჯარო განხილვა, რომელსაც 40 სხვადასხვა ენის 250-მდე წარმომადგენელი ესწრებოდა. ქარტიის თავდაპირველი პროექტის შედგენაში მონაწილეობდა ექსპერტთა ჯგუფი. იქიდან გამომდინარე, რომ ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეა და ევროპარლამენტი ყოველთვის იჩენდა აქტიურ ინტერესს ამ საკითხის მიმართ, საპარლამენტო ასამბლეამ მონაწილეობა მიიღო ქარტიის პროექტის შემუშავებაში, ხოლო ევროპარლამენტის კომპეტენტურ წევრებთან მიმდინარეობდა კონსულტაციები.

7. საბოლოო ჯამში, მუდმივმოქმედა კონფერენციამ 192 (1988) რეზოლუციის სახით წარმოადგინა ქარტიის ტექსტი, რომელსაც უნდა მინიჭებოდა კონვენციის სტატუსი.

8. ამ ინიციატივის შემდგომ, რომელსაც მხარი დაუჭირა საპარლამენტო ასამბლეამ თავისი №142 მოსაზრებით (1988), მინისტრთა კომიტეტმა შექმნა ევროპაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების საკითხებზე მომუშავე ექსპერტთა სპეციალური კომიტეტი (CAHLR), რომელსაც დაევა ქარტიის პროექტის შემუშავება მუდმივმოქმედი კონფერენციის მიერ შემოთავაზებული ტექსტის საფუძველზე. ეს მთავრობათაშორისი კომიტეტი მუშაობას შეუდგა 1989 წლის ბოლოს. პროექტის განხორციელებაში მათი მნიშვნელოვანი როლის გათვალისწინებით, კომიტეტის შეხვედრებზე წარმოდგენილი იყო ევროპის ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოების მუდმივმოქმედი კონფერენცია (CLRAE) და საპარლამენტო ასამბლეა. 1992 წელს მინისტრთა კომიტეტისათვის ქარტიის პროექტის საბოლოო ვერსიის წარდგენამდე, ექსპერტთა კომიტეტმა (CAHLR) კონსულტაციები გამართა ევროსაბჭოს რიგ სპეციალიზებულ კომიტეტებთან (კულტურის, განათლების, ადამიანის უფლებათა, სამართლებრივი თანამშრომლობის, დამნაშავეობის პრობლემების, ადგილობრივი და რეგიონული მმართველობის ორგანოთა, მასმედიის) და გაითვალისწინა მათი შენიშვნები და მოსაზრებები. კონსულტაციებში მონაწილეობდა ასევე ევროპული კომისია “დემოკრატია სამართლის მეშვეობით”.

9. ქარტია კონვენციის სტატუსით მიღებულ იქნა მინისტრთა კომიტეტის მიერ 1992 წლის 25 ივნისს გამართულ მინისტრთა მოადგილეების 478-ე შეხვედრაზე და იგი გახსნილად გამოცხადდა ხელმოწერისათვის 1992 წლის 5 ნოემბერს სტრასბურგში.

ზოგადი მოსაზრებები

ქარტიის მიზნები

10. როგორც პრეამბულაშია აღნიშნული, ქარტიის უმთავრესი მიზანი კულტურული ხასიათისაა. იგი მოწოდებულია დაიცვას და ხელი შეუწყოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებს, როგორც ევროპის კულტურული მემკვიდრეობის საფრთხეში მყოფ ნაწილს. ამისათვის, ქარტია არა მხოლოდ ადგენს, რომ დაუშვებელია დისკრიმინაცია ამ ენების გამოყენებასთან დაკავშირებით, არამედ ითვალისწინებს ღონისძიებებს მათ აქტიურ მხარდასაჭერად: მისი ამოცანაა გონივრული შესაძლებლობის ფარგლებში უზრუნველყოს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენება განათლების სისტემასა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში და დასაშვები გახადოს მათი გამოყენება სასამართლო და ადმინისტრაციული ორგანოების საქმიანობაში, აგრეთვე საზოგადოების ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ ცხოვრებაში. მხოლოდ ამ გზით გახდება შესაძლებელი იმ ნეგატიური ფაქტორების ზემოქმედების შედეგების კომპენსირება, რომელსაც ეს ენები წარსულში განიცდიდნენ და მათი, როგორც

ევროპის კულტურული იდენტობის ცოცხალი ნაწილის შენარჩუნება და განვითარება.

11. ქარტიის მიზანია ევროპაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების და არა ენობრივ უმცირესობათა დაცვა და ხელის შეწყობა. ამიტომაც მთავარი აქცენტი კეთდება კულტურულ განზომილებაზე და რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენებაზე ამ ენებზე მოლაპარაკე ადამიანების ცხოვრების ყველა სფეროში. ქარტია არ ადგენს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა ინდივიდუალურ ან კოლექტიურ უფლებებს. თუმცა, მხარეების მიერ ამ ენების სტატუსთან დაკავშირებით აღებული ვალდებულებები და ქარტიის შესაბამისად შიდა კანონმდებლობაში მისაღები ცვლილებები აუცილებლად იქონიებს აშკარა გავლენას ამ ჯგუფების და მისი ცალკეული წევრების მდგომარეობაზე.

12. CLRAE-მ ქარტიის შემუშავების თაობაზე გადაწყვეტილება მიიღო და წარმოადგინა მისი პროექტი მაშინ, როდესაც ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში ჯერ კიდევ არ იყო მომხდარი კარდინალური ძვრები; გარდა ამისა პროექტი ითვალისწინებდა იმ ქვეყნების საჭიროებებს, რომლებიც იმ დროისთვის იჭყვნენ ევროპის საბჭოს წევრები. მიუხედავად ამისა, ქარტიის და ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში არსებული სიტუაციისადმი ქარტიის მიდგომის აქტუალობა მოგვიანებით დაადასტურა იმ გარემოებამ, რომ რიგი ქვეყნის წარმომადგენელმა გამოთქვა დიდი დაინტერესება აღნიშნულ სფეროში ევროპული სტანდარტების დამკვიდრებაში.

13. მიუხედავად იმისა, რომ ქარტიის პროექტი არ ეხება იმ პრობლემას, რომ ცალკეული ეროვნებების წარმომადგენლები ესწრაფვიან დამოუკიდებლობას ან საზღვრების შეცვლას, მას გარკვეულწილად შეუძლია ზომიერად და რეალისტურად დაამშვიდოს იმ უმცირესობების პრობლემა, რომელთა ენებიც მათი განმასხვავებელი ნიშანია, რადგან ისინი უფრო თავისუფლად იგრძნობენ თავს იმ სახელმწიფოში, რომელშიც მათ ისტორიამ მიუჩინა ადგილი. შორს დგას რა დეზინტეგრაციის ტენდენციებისგან, ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების უფრო აქტიურად გამოყენების შესაძლებლობა მხოლოდ დაეხმარება ამ ენებზე მოლაპარაკე ჯგუფებს დაივიწყონ წარსულის გულისწყრომა, რომელიც ხელს უშლის მათ იმ ადგილის მიღებაში, რომელიც მდებარეობს მათ ადგილსამყოფელ ქვეყანაში და ზოგადად ევროპაში.

14. ამ თვალსაზრისით ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ქარტია არ განიხილავს ურთიერთობას ოფიციალურ ენებსა და რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებს შორის კონკურენციისა თუ ანტაგონიზმის ჭრილში, არამედ იგი ამკვიდრებს კულტურათაშორის და მრავალენობრივ მიდგომას, როდესაც ყველა ენას თავისი სათანადო ადგილი უკავია. ასეთი მიდგომა სრულად შეესაბამება ევროპის საბჭოს მიერ აღიარებულ ფასეულობებს და მის ძალისხმევას ხელი შეუწყოს უფრო მჭიდრო ურთიერთობებს ხალხებს შორის, მეტ თანამშრომლობას ევროპის დონეზე და მეტ ურთიერთგაგებას ერთ სახელმწიფოში მცხოვრები მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფებს შორის კულტურათაშორის საფუძველზე.

15. ქარტია არ ეხება ახალ, ხშირად არაევროპულ ენებს, რომლებიც გაჩნდა ხელმომწერ სახელმწიფოებში ბოლოდროინდელი მიგრაციული ნაკადების შედეგად, რომლებიც ხშირად ეკონომიკური მოტივებით იყო გამოწვეული. ასეთ ენებზე მოლაპარაკე მოსახლეობის ჯგუფებთან დაკავშირებით არსებობს ინტეგრაციის სპეციფიური პრობლემები. CAHLR-ის აზრით, პრობლემების მოგვარება ცალკე ყურადღების ღირსია, მათ შორის, საჭიროების შემთხვევაში, ცალკე სამართლებრივი დოკუმენტის მეშვეობით.

16. და ბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპის საბჭოს ზოგიერთი წევრი ქვეყანა უკვე ატარებს პოლიტიკას, რომელიც აღემატება კიდევ ქარტიის რიგ მოთხოვნებს. ქარტია არავითარ შემთხვევაში არ გულისხმობს ამ ქვეყნების უფლების შეზღუდვას, რომ ასე მოიქცნენ.

ძირითადი ცნებები და მიდგომა

ენის ცნება

17. ენის ცნება, რა მნიშვნელობითაც იგი ქარტიაშია გამოყენებული, ძირითადად აქცენტს აკეთებს ენის კულტურულ ფუნქციაზე. ამიტომ იგი არ არის განსაზღვრული სუბიექტურად და არ დაიყვანება რაიმე ცალკეულ უფლებამდე, როგორცაა “საკუთარ ენაზე” ლაპარაკის უფლება, არამედ ყოველ პირს თვითონ შეუძლია გადაწყვიტოს, რომელი იქნება ეს ენა. ქარტია არც რაიმე პოლიტიკურ-სოციალურ ან ეთნიკურ დეფინიციას ეყრდნობა და არ განსაზღვრავს ენას, როგორც ამა თუ იმ სოციალური ან ეთნიკური ჯგუფის კომუნიკაციის საშუალებას. ამგვარად, ქარტია უარს ამბობს ენობრივი უმცირესობების ცნების განსაზღვრაზე, რამდენადაც მისი მიზანია არა ეთნიკური და/ან კულტურული უმცირესობების უფლებათა ჩამოყალიბება, არამედ უშუალოდ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვა და ხელშეწყობა.

გამოყენებული ტერმინოლოგია

18. ისეთ გამონათქვამებს, როგორცაა “ნაკლებად გავრცელებული ენები” CLRAE-მ ამჯობინა ტერმინის “რეგიონული ან უმცირესობათა ენების” გამოყენება. “რეგიონული” აღნიშნავს ენებს, რომლებიც გავრცელებულია ამა თუ იმ სახელმწიფოს ტერიტორიის გარკვეულ ნაწილში, სადაც ეს ენა შეიძლება იყოს იქ მცხოვრები მოსახლეობის უმრავლესობის სალაპარაკო ენა. ტერმინი “უმცირესობა”(„უმცირესობათა“) გულისხმობს იმ შემთხვევებს, როდესაც ამა თუ იმ ენაზე მოლაპარაკე ადამიანები არ არიან კონცენტრირებული სახელმწიფოს ტერიტორიის ერთ რომელიმე ნაწილში ან როდესაც ამ ენაზე საუბრობს პირთა ჯგუფი, რომელიც მართალია კონცენტრირებულია სახელმწიფოს გარკვეულ ტერიტორიაზე, მაგრამ უფრო მცირერიცხოვანია იმავე რეგიონში სახელმწიფოს უმრავლესობის ენაზე მოლაპარაკე მოსახლეობასთან შედარებით. მასსადამე, ორივე ტერმინი ფაქტობრივ კრიტერიუმებს ეყრდნობა და არა სამართლებრივ ცნებებს და ყოველი კონკრეტული სახელმწიფოს შემთხვევაში ინდივიდუალურად განისაზღვრება (მაგალითად, უმცირესობის ენა ერთ სახელმწიფოში შეიძლება სხვა სახელმწიფოში უმრავლესობის ენა იყოს).

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების განსხვავებული “კატეგორიების” არარსებობა

19. ქარტიის ავტორებს მოუწიათ იმ პრობლემასთან გამკლავება, რომ ევროპაში არსებული რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მდგომარეობა ძალიან განსხვავდება ერთმანეთისგან. ზოგიერთი ენა გავრცელებულია შედარებით ფართო გეოგრაფიულ არეალში, მასზე საუბრობს მოსახლეობის მნიშვნელოვანი რაოდენობა და იგი სარგებლობს განვითარების შესაძლებლობით და კულტურული სტაბილურობით. ამავე დროს არსებობენ ენები, რომლებზეც საუბრობს მოსახლეობის მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი, მცირე ტერიტორიაზე ან მხოლოდ უმცირესობის გარემოცვაში და მათი გადარჩენისა და განვითარების პერსპექტივა უკვე ძალზედ შერყეულია.

20. მიუხედავად ამისა, ქარტიის ავტორებმა არ მიიჩნიეს მიზანშეწონილად ენების სხვადასხვა კატეგორიების განსაზღვრა მათი ობიექტური მდგომარეობის მიხედვით. ეს არ იქნებოდა სამართლიანი მიდგომა ევროპაში ენების სხვადასხვა მდგომარეობის გათვალისწინებით. სინამდვილეში თითოეული რეგიონული თუ უმცირესობის ენა განსხვავებული სპეციფიკით გამოირჩევა და არ იქნებოდა უპრიანი რაიმე ნიშნით ამ ენების სხვადასხვა ჯგუფებში მოქცევა. საბოლოოდ გადაწყდა გამოყენებულიყო რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ერთიანი ცნება და შემდეგ ცალკეულ სახელმწიფოებს ჰქონოდათ

შესაძლებლობა თავად განესაზღვრათ ის ვალდებულებები, რომლებსაც ისინი იკისრებდნენ თითოეული კონკრეტული რეგიონული თუ უმცირესობის ენის მდგომარეობის გათვალისწინებით.

ევროპის რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ჩამონათვალის არარსებობა

21. ქარტია არ აკონკრეტებს, რომელი ევროპული ენები ჯდება პირველ მუხლში განაზღვრულ რეგიონულ და უმცირესობათა ენების ცნებაში. ევროპაში არსებული ენების მდგომარეობის წინასწარი შესწავლის შედეგად, რომელიც ევროპის ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოების მუდმივმოქმედმა კონფერენციამ ჩაატარა, ქარტიის ავტორებმა გადაწყვიტეს, არ დაერთოთ ქარტიისთვის რეგიონული ან უმცირესობათა ენების სია. რაოდენ კომპეტენტურნიც არ უნდა ყოფილიყვნენ ამ სიის შემდგენლები, ლინგვისტური თუ სხვა სახის არგუმენტების გამო, იგი უეჭველად გახდებოდა ცხარე კამათისა და უთანხმოების საგანი. გარდა ამისა, ამგვარი სიის ღირებულება მაინც შეზღუდული იქნებოდა, რამდენადაც ქარტიის III ნაწილში განსაზღვრული ანლტერნატიული მოთხოვნებიდან სწორედ მხარეები განსაზღვრავენ, თუ რომელ ვალდებულებას იკისრებენ ისინი ამა თუ იმ კონკრეტული ენის მიმართ. ქარტია მხარეებს სთავაზობს სხვადასხვა რეგიონული თუ უმცირესობათა ენის მდგომარეობის შესატყვის ღონისძიებებს, მაგრამ წინასწარ არ ადგენს როგორია ამა თუ იმ ენის კონკრეტული მდგომარეობა.

ქარტიის სტრუქტურა

22. ერთი მხრივ, ქარტია ადგენს იმ საერთო ფუძემდებლურ პრინციპებს, რომლებიც ვრცელდება ყველა რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მიმართ. ეს პრინციპები მოცემულია ქარტიის II ნაწილში. მეორე მხრივ, ქარტიის III ნაწილი შეიცავს რიგ კონკრეტულ დებულებებს იმასთან დაკავშირებით თუ რა ადგილი უნდა მიეკუთვნოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებს საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში. დადგენილი შეზღუდვების ფარგლებში ცალკეული სახელმწიფოები დამოუკიდებლად განსაზღვრავენ, რომელი დებულებები გავრცელდება მათ საზღვრებში გამოყენებული თითოეული ენის მიმართ. გარდა ამისა, ბევრი დებულება შეიცავს სხვადასხვა ხარისხის ალტერნატიულ მოთხოვნებს, რომელთა შორის უნდა შერჩეულ იქნას ერთ-ერთი “თითოეული ენის მდგომარეობის მიხედვით”.

23. ამგვარი მოქნილი მიდგომა ითვალისწინებს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების *de facto* მდგომარეობებს შორის არსებულ მნიშვნელოვან განსხვავებებს (ამ ენებზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა, მათი განსახლების კომპაქტურობა და სხვ.). იგი მხედველობაში იღებს ასევე იმ ფინანსური დანახარჯებს, რასაც მრავალი ამ დებულების შესრულება მოითხოვს, აგრეთვე ევროპის სხვადასხვა სახელმწიფოთა განსხვავებულ ადმინისტრაციულ და ფინანსურ შესაძლებლობებს. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია, რომ მხარეებს საშუალება ეძლევათ მომავალში, მათი სამართლებრივი პირობების განვითარებისა და ფინანსური შესაძლებლობების მიხედვით, დამატებით იკისრონ სხვა ვალდებულებებიც.

24. და ბოლოს, ქარტიის IV ნაწილი შეიცავს დებულებებს ქარტიის შემსრულებელ ნორმებს, მათ შორის ექსპერტთა კომიტეტის შექმნის თაობაზე, რომელიც გააკონტროლებს ქარტიის მოთხოვნათა განხორციელებას.

კომენტარები ქარტიის დებულებებთან დაკავშირებით

პრეამბულა

25. პრეამბულაში ჩამოყალიბებულია ქარტიის შექმნის მიზეზები და განმარტებულია ფილოსოფიური საფუძველი, რომელსაც ქარტია ეყრდნობა.

26. ევროპის საბჭოს მიზანია მის წევრ სახელმწიფოებს შორის მეტი ერთიანობის მიღწევა მათი საერთო მემკვიდრეობის და იდეალების დასაცავად. ლინგვისტური მავალფეროვნება ევროპის კულტურული მემკვიდრეობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მონაპოვარია. ევროპის კულტურული იდენტობა ვერ აიგება ლინგვისტური სტანტარტიზაციის პირობებში. პირიქით, მისი ტრადიციული რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვა და გაძლიერება მნიშვნელოვნად წილს შეადგენს ევროპის მშენებლობაში, რომელიც, ევროპის საბჭოს წევრების იდეალების თანახმად, მხოლოდ პლურალისტურ პრინციპებს შეიძლება ეფუძნებოდეს.

27. პრეამბულაში მითითებულია გაერთიანებული ერების საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ და ევროპული კონვენცია ადამიანის უფლებათა შესახებ. პრეამბულაში ასევე მოყვანილია ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის თათბირის ფარგლებში ნაკისრი პოლიტიკური ვალდებულებები. მაგრამ ევროპაში ისტორიულად გავრცელებული ზოგიერთი რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დღევანდელი სუსტი მდგომარეობის გათვალისწინებით, მხოლოდ დისკრიმინაციული მოპყრობის აკრძალვა ამ მოლაპარაკეთა მიმართ არ არის საკმარისი გარანტია. მათი დაცვისა და განვითარებისთვის აუცილებელია მათი სპეციალური მხარდაჭერა, რომელიც გაითვალისწინებს ამ ენებზე მოლაპარაკეთა ინტერესებსა და სურვილებს.

28. ქარტიის მიდგომა ითვალისწინებს სახელმწიფოთა სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის პრინციპებს. ყველა სახელმწიფომ უნდა მიიღოს მხედველობაში არსებული კულტურული და სოციალური რეალიები და აქ მისი პოლიტიკური ან ინსტიტუციური მოწყობის ეჭვქვეშ დაყენების საკითხი საერთოდ არ დგას. პირიქით, სწორედ იმის გამო, რომ ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნები აღიარებენ დღეს არსებულ ტერიტორიულ და სახელმწიფოებრივ მოწყობას, ისინი თვლიან, რომ აუცილებელია თითოეული სახელმწიფოს შიგნით, თუმცა ურთიერთშეთანხმებულად, გატარდეს ზომები რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ხელშეწყობის მიზნით.

29. ინტერკულტურალიზმის და მრავალენობრიობის პრინციპების აღიარებით გამოირიცხება ქარტიის მიზნების არასწორი გაგება, რადგან ქარტია არანაირად არ ახალისებს ლინგვისტური ჯგუფების რაიმენაირ გამოყოფას. პირიქით, ქარტია აღიარებს, რომ ყველა სახელმწიფოში აუცილებელია სახელმწიფო ენის (ან ერთ-ერთი სახელმწიფო ენის) ცოდნა; ამდენად, ქარტიის არც ერთი დებულება არ უნდა იქნეს გაგებული როგორც სახელმწიფო ენის ცოდნისადმი რაიმე დაბრკოლების შექმნა.

ნაწილი I – ზოგადი დებულებები

მუხლი 1 – განსაზღვრებები

“რეგიონული ან უმცირესობათა ენების” განსაზღვრება (მუხლი 1, პუნქტი ა)

30. ქარტიაში მოცემული განსაზღვრება ყურადღებას ამახვილებს სამ ასპექტზე:

სახელმწიფოს მოქალაქეების მიერ ტრადიციულად გამოყენებული ენები:

31. ქარტიის მიზანი არ არის ბოლოდროინდელი იმიგრაციის ფენომენით გამოწვეული პრობლემების გადაჭრა, რომლის შედეგადაც იმიგრაციის ქვეყანაში ან დაბრუნების შემთხვევაში – წარმოშობის ქვეყანაში ჩნდება უცხო ენაზე მოლაპარაკე ჯგუფები. კერძოდ, ქარტია არ ეხება იმ არაეეროპულ ჯგუფებს, რომლებიც ამ ბოლო დროს შემოვიდნენ ევროპაში და მოიპოვეს რომელიმე ევროპული სახელმწიფოს მოქალაქეობა. გამოთქმები, როგორცაა “ევროპის ისტორიული რეგიონული ან უმცირესობათა ენები” (იხ. პრეამბულის მე-2 აბზაცი) და სახელმწიფოში “ტრადიციულად გამოყენებული” ენები“ (მუხლი 1.ა) ნათლად აჩვენებს, რომ ქარტიის დებულებები ეხება მხოლოდ ისტორიულ ენებს, ანუ იმ ენებს, რომლებზეც დიდი ხანია საუბრობენ ამა თუ იმ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე.

სხვა ენები:

32. ეს ენები უნდა მკაფიოდ განსხვავდებოდეს იმ ენის ან ენებისაგან, რომელზეც სახელმწიფოში მცხოვრები დანარჩენი მოსახლეობა საუბრობს. ქარტია არ ეხება ერთი და იგივე ენის ენის ადგილობრივ სახესხვაობებსა თუ დიალექტებს. მაგრამ იგი არაფერს ამბობს სშირად სადაო საკითხზე იმასთან დაკავშირებით, ოუ გამოხატვის განსხვავებული ფორმები როდის უნდა ჩაითვალოს ცალკე ენად. ეს დამოკიდებულია არა მხოლოდ წმინდა ლინგვისტურ მოსაზრებებზე, არამედ სხვადასხვა ფსიქო-სოციოლოგიურ და პოლიტიკურ ფაქტორებზე, რომლებიც ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში განსხვავებულ პასუხს შეიძლება იძლეოდეს. აქედან გამომდინარე, თითოეული სახელმწიფოს ხელისუფლებას იქნება დამოკიდებული საკუთარი დემოკრატიული პროცესების მიხედვით იმის გადაწყვეტა, რა მომენტიდან ჩაითვალოს გამოხატვის ფორმა ცალკე ენად.

ტერიტორიული ბაზა:

33. ენები, რომლებზეც ქარტია ვრცელდება, ძირითადად ტერიტორიული ენებია ანუ ის ენები, რომლებიც ტრადიციულად გამოიყენება რომელიმე გეოგრაფიულ არეალში. ამიტომაც განსაზღვრავს ქარტია “ტერიტორიას, რომელზეც გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობათა ენა”. ეს არ არის მხოლოდ ის ტერიტორია, სადაც ეს ენა დომინანტურია ან სადაც მასზე უმრავლესობა ლაპარაკობს, რადგან ბევრი ენა უმცირესობის ენად იქცა იმ გეოგრაფიულ არეალშიც კი, სადაც მათ ტრადიციულად ჰქონდათ ტერიტორიული ბაზა. ქარტია უმთავრესად ტერიტორიული ბაზის მქონე ენებს იმიტომ ეხება, რომ მასში შემოთავაზებულ ღონისძიებათა უმრავლესობა მოითხოვს კონკრეტული გეოგრაფიული არეალის განსაზღვრას, სადაც უნდა განხორციელდეს ეს ღონისძიებები და არა მთელი ქვეყნის მასშტაბით განხორციელებას. ცხადია, არის შემთხვევები, როდესაც მოცემულ ტერიტორიაზე ლაპარაკობენ ერთზე მეტ რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე; ქარტია ვრცელდება ამ შემთხვევებზეც.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ტერიტორიის განსაზღვრება (მუხლი 1, პუნქტი ბ)

34. აქ იგულისხმება ის ტერიტორია, სადაც ესა თუ ის რეგიონული ან უმცირესობის ენა მნიშვნელოვანი ინტენსივობით გამოიყენება, თუნდაც მასზე საუბრობდეს მხოლოდ უმცირესობა და რომელიც შეესაბამება ისტორიულ ბაზას. რამდენადაც ამ საკითხთან დაკავშირებით ქარტია საკმაოდ მოქნილ ტერმინოლოგიას გვთავაზობს, თითოეულმა სახელმწიფომ თვითონ უნდა განსაზღვროს უფრო კონკრეტულად, რას ნიშნავს რეგიონული ან უმცირესობის ენის ტერიტორია, მაგრამ ეს უნდა გააკეთოს ქარტიის სულისკვეთების შესაბამისად და მე-7 მუხლის 1.ბ პუნქტის დებულებების გათვალისწინებით,

რომლებიც ეხება რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ტერიტორიის დაცვას.

35. ამ დებულებაში მნიშვნელოვანი ფორმულირებაა: “ისეთი რაოდენობის ადამიანები, რომელიც ამართლებს ამ ქარტიით გათვალისწინებული სხვადასხვა დამცავი და ხელშემწყობი ზომების მიღებას”. ქარტიის ავტორებმა შეგნებულად არ განსაზღვრეს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა ის პროცენტული შეფარდება, რომლის ზემოთაც გავრცელდებოდა ქარტიით გათვალისწინებული ზომები. მათ უფრო მიზანშეწონილად მიიჩნიეს, რომ ყოველმა სახელმწიფომ, ქარტიის სულისკვეთების შესაბამისად და თითოეული ღონისძიების ხასიათიდან გამომდინარე, თავად განსაზღვროს ამ ენაზე მოლაპარაკეთა ის რაოდენობა, რომელიც გაამართლებს ამა თუ იმ ზომის გამოყენებას.

“არატერიტორიული ენები” განსაზღვრება (მუხლი 1, პუნქტი ც)

36. “არატერიტორიული ენები” არ მიეკუთვნება რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებს, რამდენადაც მათ არ გააჩნიათ ტერიტორიული ბაზა. მაგრამ სხვა მხრივ ისინი აკმაყოფილებს I(a) მუხლის განსაზღვრებას, რადგან ეს ის ენებია, რომლებიც ტრადიციულად გამოიყენება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე სახელმწიფოს მოქალაქეების მიერ. მაგალითისთვის, არატერიტორიული ენებია იდიში და ბოშათა ენა.

37. ტერიტორიული ბაზის არქონის გამო ქარტია მხოლოდ ნაწილობრივ შეიძლება მათზე გავრცელდეს. კერძოდ, III ნაწილში მოცემულ დებულებათა უმრავლესობა ითვალისწინებს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვასა და ხელშემწყობას იმ ტერიტორიის ფარგლებში, სადაც ეს ენებია გავრცელებული. არატერიტორიული ენების მიმართ უფრო იოლი იქნება ქარტიის II ნაწილის გამოყენება, მაგრამ მხოლოდ შესაბამისი ცვლილებებით (*mutatis mutandis*) და მე-7 მუხლის მე-5 პუნქტში ჩამოყალიბებული პირობების დაცვით.

მუხლი 2 – ნაკისრი ვალდებულებები

38. მე-2 მუხლი ეხება ქარტიის ორ მთავარ ნაწილს, კერძოდ მის II და III ნაწილებს.

II ნაწილის შესრულება (მუხლი 2, პუნქტი I)

39. ქარტიის II ნაწილის დებულებები ზოგადი ხასიათისაა და ვრცელდება ყველა რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე, რომელზეც ლაპარაკობენ მონაწილე სახელმწიფოში. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ფრაზა “თითოეული ენის მდგომარეობის მიხედვით” აჩვენებს, რომ ქარტიის პროექტი (ეს ნაწილი) ისეა ჩაფიქრებული, რომ ერგებოდეს ევროპის სხვადასხვა სახელმწიფოებში და თითოეული სახელმწიფოს შიგნით არსებული ენების განსხვავებულ მდგომარეობას. სახელლობრ, პირველ პუნქტი მონაწილე სახელმწიფოებისგან მოითხოვს, რომ მათ შეუსაბამონ თავიანთი პოლიტიკა, კანონმდებლობა და პრაქტიკა რიგ პრინციპებსა და მიზნებს. ეს მიზნები და პრინციპები ზოგადი სახითაა ფორმულირებული და ფართო თავისუფლებას აძლევს მხარეებს მათი განმარტებისა და გამოყენების თვალსაზრისით (იხილეთ II ნაწილის განმარტებები ქვემოთ).

40. მართალია, ქარტიის მონაწილე სახელმწიფოებს არ შეუძლიათ ამა თუ იმ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენას თავიანთი შეხედულებისამებრ მიანიჭონ ან არ მიანიჭონ ქარტიის II ნაწილით გარანტირებული სტატუსი, მათი, როგორც ქარტიის განხორციელებაზე პასუხისმგებელი მხარის, გადასაწყვეტია, მათ გარკვეულ ტერიტორიაზე ან მათი მოქალაქეების გარკვეული ჯგუფის მიერ გამოყენებული გამოხატვის ფორმა წარმოადგენს თუ არა რეგიონულ ან უმცირესობათა ენას ქარტიის

გაგებით.

III ნაწილის შესრულება (მუხლი 2, პუნქტი 2)

41. ქარტიის III ნაწილის მიზანია II ნაწილში ჩამოყალიბებული ზოგადი პრინციპების გადაყვანა კონკრეტულ მოთხოვნებში. ეს ნაწილი სავალდებულოა იმ ქვეყნებისათვის, რომლებიც ქარტიის II ნაწილში მოცემული დებულებების გარდა, ივალდებულებენ III ნაწილის იმ მოთხოვნების შესრულებას, რომლებიც მათ თავად შეარჩიეს. იმისათვის რომ ქარტია მორგებული ყოფილიყო ევროპის სხვადასხვა სახელმწიფოში არსებული ენების სხვადასხვა მდგომარეობაზე, ქარტიის ავტორებმა განსაზღვრეს ორბიჯიანი მიდგომა: პირველი, სახელმწიფოები თავად განსაზღვრავენ იმ ენებს, რომელთა მიმართაც ისინი გამოიყენებენ ქარტის III ნაწილს და მეორე, თითოეული ამ ენის მიმართ ისინი განსაზღვრავენ, III ნაწილის რომელ დებულებებს გამოიყენებენ.

42. ხელშემკვერელ სახელმწიფოს შეუძლია, რითაც არ დაირღვევა ქარტიის მოთხოვნები, აღიაროს, რომ მის ტერიტორიაზე არსებობს ესა თუ ის რეგიონული ან უმცირესობის ენა, მაგრამ გარკვეული მიზეზების გამო, რაც დისკრეციულად მისი გადასაწყვეტია, არ მიიჩნიოს მიზანშეწონილად ქარტიის III ნაწილის დებულებებით დადგენილი სიკეთეების გავრცელება ამ ენის მიმართ. ცხადია, მიზეზები, რომელთა გამოც სახელმწიფო გადაწყვეტს, მთლიანად გამორიცხოს აღიარებული რეგიონული ან უმცირესობის ენა III ნაწილის სიკეთეებიდან, არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ქარტიის სულისკვეთებას, მიზნებსა და პრინციპებს.

43. თუკი სახელმწიფო აიღებს ვალდებულებას, რომ გაავრცელოს ქარტიის III ნაწილი მის ტერიტორიაზე გავრცელებული რეგიონული ან უმცირესობის ენის მიმართ, მან უნდა განსაზღვროს, III ნაწილის რომელ პუნქტებს გაავრცელებს ამ კონკრეტული ენის მიმართ. მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, მხარეებმა მათ მიერ განსაზღვრული თითოეული ენის მიმართ უნდა გამოიყენონ III ნაწილის არანაკლებ 35 პუნქტი ან ქვე-პუნქტი. ამ პარაგრაფების არჩევისას სახელმწიფომ უნდა იხელმძღვანელოს იმით, რომ რაც შეიძლება მეტად მორავოს ისინი ამა თუ იმ რეგიონული ან უმცირესობის ენის კონკრეტულ მდგომარეობას.

44. ამ მიზნით, მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის მოთხოვნები არის მინიმალური, რათა მხარეებს შესაძლებლობა ჰქონდეთ გონივრულად გადაანაწილონ სხვადასხვა მუხლიდან აღებული ვალდებულებები და არ გამორჩეთ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვის არც ერთი მნიშვნელოვანი სფერო (განათლება, სასამართლო ორგანოები, ადმინისტრაციული ორგანოები და საჯარო სერვისები, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, კულტურა, ეკონომიკა, სოციალური სფერო).

45. ტერმინი “პუნქტები ან ქვე-პუნქტები” აღნიშნავს ქარტიის სხვადასხვა, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ დებულებებს. მაგალითად, თუ სახელმწიფო ამოირჩევს მე-9 მუხლის მე-3 პუნქტს, ეს პუნქტი ჩაითვლება ერთ ერთეულად მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის მიზნებისთვის. მსგავსად ამისა, თუ სახელმწიფო ამოირჩევს 8(1) მუხლის 6 ქვეპუნქტს, ესეც ჩაითვლება ერთ ერთეულად. იმ შემთხვევაში, თუ ესა თუ ის პუნქტი ან ქვეპუნქტი რამდენიმე ალტერნატიულ ვარიანტს ითვალისწინებს, ერთ-ერთი ვარიანტის შერჩევა ერთი ქვე-პუნქტის ტოლფასი იქნება მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის მიზნებისათვის. მაგალითად, თუ სახელმწიფო შეარჩევს მე-8(1) მუხლის a. iii ვარიანტს, ეს უკანასკნელი ჩაითვლება “ქვე-პუნქტად”. განსხვავებული მიდგომა მოქმედებს, როდესაც შემოთავაზებული ვარიანტები არ არის აუცილებლად ერთმანეთის ალტერნატიული, არამედ მათი შერჩევა ხდება კუმულაციურად. მაგალითად, თუ სახელმწიფო შეარჩევს 9(1) მუხლის a.iii და a.iv ვარიანტებს, ისინი ჩაითვლება ორ ქვეპუნქტად მე-2 მუხლის გაგებით.

46. ამგვარი არჩევანის შესაძლებლობა მეტ მოქნილობას სძენს ქარტიას, რაც საშუალებას იძლევა გათვალისწინებულ იქნას ის მნიშვნელოვანი განსხვავებები, რომლებიც არსებობს სხვადასხვა რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ფაქტობრივ მდგომარეობას შორის. ცხადია, რომ ზოგიერთი დებულება, რომელიც მშვენივრად ერგება რომელიმე რეგიონულ ენას, რომელზეც ბევრი ადამიანი ლაპარაკობს, არ შეესატყვისება უმცირესობის ენას, რომელსაც მხოლოდ ადამიანთა მცირე ჯგუფი იყენებს. სახელმწიფომ თვითნებურად კი არ უნდა ამოირჩიოს ეს ალტერნატივები, არამედ ეცადოს შეარჩიოს ის ვარიანტები, რომლებიც ყველაზე მეტად შეესაბამება ყოველი კონკრეტული რეგიონული ან უმცირესობათა ენის თავისებურებებსა და განვითარების დონეს. ამ ალტერნატიული ვარიანტების მიზანი პირდაპირ არის მითითებული თვითონ III ნაწილის შესაბამისი მუხლებისა და პუნქტების ტექსტში, რომ მათი გამოყენება უნდა მოხდეს “თითოეული ენი მდგომარეობის მიხედვით”. ზოგადად, სხვა არსებითი ფაქტორების არარსებობის შემთხვევაში, ეს მიდგომა გულისხმობს, მაგალითად, რომ რაც უფრო მრავალრიცხოვანია ამა თუ იმ რეგიონული ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა და რაც უფრო ერთგვაროვანია რეგიონის მოსახლეობის შემადგენლობა, მით უფრო “მომთხოვნი” ვარიანტი უნდა ამოირჩიოს სახელმწიფომ. “სუსტი” ვარიანტი უნდა შეირჩეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა მოცემული ენის მდგომარეობა არ იძლევა უფრო მომთხოვნი ვარიანტის განხორციელების საშუალებას.

47. ამდენად, სახელმწიფომ უნდა ამოირჩიოს III ნაწილიდან ვარიანტების პაკეტი, რომელიც მორგებული იქნება თითოეული ენის კონკრეტულ მდგომარეობაზე. მხარეებს შეუძლიათ ასევე, თუ ურჩევნიათ, შეადგინონ ერთიანი ზოგადი პაკეტი, რომელსაც გაავრცელებენ ყველა ენაზე ან ენების ჯგუფზე.

მუხლი 3 – პრაქტიკული ღონისძიებები

48. მე-3 მუხლი აყალიბებს მე-2 მუხლში განსაზღვრული პრინციპების პრაქტიკული განხორციელების პროცედურას: თითოეული მხრე რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან მიერთების სიგელში მიუთითებს, ერთი მხრივ, იმ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ჩამონათვალს, რომელთა მიმართ მოხდება III ნაწილის დებულებათა გამოყენება, და, მეორე მხრივ, განსაზღვრავს III ნაწილის იმ პუნქტებს, რომლებსაც იგი გამოიყენებს თითოეული კონკრეტული ენის მიმართ. ცხადია იგულისხმება, რომ სხვადასხვა ენების მიმართ სახელმწიფოს შეუძლია შეარჩიოს სხვადასხვა პუნქტები.

49. ქარტიის მე-2 მუხლი არ ავალდებულებს მხარეებს, თანხმობა გამოთქვან ორივე ჯგუფ – II ნაწილზე და III ნაწილზე, რადგან სახელმწიფოს შეუძლია მოახდინოს კონვენციის რატიფიკაცია ისე, რომ III ნაწილი არ გაავრცელოს არც ერთ ენაზე. ასეთ შემთხვევაში გამოიყენება მხოლოდ II ნაწილი. ზოგადად, ქარტიის საერთო სულისკვეთებიდან გამომდინარეობს, რომ სახელმწიფოებმა წესით უნდა გამოიყენონ ქარტიის III ნაწილით განსაზღვრული შესაძლებლობები, რადგან ისინი ქარტიით მინიჭებული დაცვის მთავარი არსია.

50. ქარტია ასევე შესაძლებლობას აძლევს მხარეებს ნებისმიერ დროს მომავალში იკისრონ ახალი ვალდებულებები, მაგალითად ქარტიის III ნაწილის დებულებები გაავრცელონ სხვა რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე ან ქარტიის დებულებები, რომლებზეც მანამდე არ გამოუთქვამთ თანხმობა, გაავრცელონ მის ტერიტორიაზე გამოყენებულ რომელიმე ენაზე ან ყველა უმცირესობის ან რეგიონულ ენაზე.

51. მე-3 მუხლი ითვალისწინებს ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოში არსებულ ვითარებას, როდესაც ესა თუ ის ეროვნული ენა, რომელსაც სახელმწიფოს ოფიციალური ენის სტატუსი აქვს, მის მთელ ტერიტორიაზე ან ამ ტერიტორიის რომელიმე ნაწილში შესაძლოა სხვა თვალსაზრისით რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მსგავს მდგომარეობაში იმყოფებოდეს, რამდენადაც მას შეიძლება იყენებდეს უფრო

მცირერიცხოვანი მოსახლეობა, ვიდრე სხვა ოფიციალურ ენაზე/ენებზე მოლაპარაკე მოსახლეობა – და ამდენად შეესაბამება 1(a) მუხლში მოცემულ განსაზღვრებას. თუ სახელმწიფოს სურს, რომ ამგვარი ნაკლებად გავრცელებული ოფიციალური ენის მიმართაც გამოიყენოს ქარტიით გათვალისწინებული დაცვისა და ხელშეწყობის ზომები, მას შეუძლია მიიღოს ამგვარი გადაწყვეტილება. თუ ქარტია ამგვარად გავრცელდება ოფიციალურ ენაზეც, მაშინ ამ ენაზე გავრცელება ქარტიის ყველა მუხლი, მათ შორის 4(2) მუხლი.

მუხლი 4 – დაცვის არსებული მექანიზმები

52. ეს მუხლი აწესრიგებს ქარტიის შეთავსებას ქვეყნის შიდა კანონმდებლობასთან და საერთაშორისო შეთანხმებებთან, რომლებიც აწესებს ენობრივი უმცირესობების სამართლებრივ სტატუსს.

53. თუ გარკვეული ენები ან უმცირესობები, რომლებიც ამ ენებს იყენებენ უკვე სარგებლობენ ქვეყნის შიდა კანონმდებლობით ან საერთაშორისო შეთანხმებებით მინიჭებული გარკვეული სტატუსით, ქარტია არავითარ შემთხვევაში არ ზღუდავს ასეთი წესებით აღიარებულ მათ უფლებებსა და გარანტიებს. ქარტიით მინიჭებული დაცვა არის სხვა დოკუმენტებით უკვე მინიჭებული უფლებების და გარანტიების დამატება. სახელმწიფოთა მიერ ამ ვალდებულებების შესრულების მიზნებისთვის, თუ ადგილი აწევს ერთი და იგივე საკითხის მარეგულირებელი დებულებებს შორის წინააღმდეგობას, უმცირესობებისა და მათი ენების მიმართ გამოიყენება უფრო ხელსაყრელი დებულებები. ამდენად, ქვეყნის კანონმდებლობაში ან საერთაშორისო შეთანხმებებში ნაკლებ ხელსაყრელი დებულების არსებობამ დაბრკოლება არ უნდა შეუქმნას ქარტიის განხორციელებას.

54. ამ მუხლის პირველი პუნქტი ეხება უშუალოდ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით აღიარებულ უფლებებს. მისი მიზანია გამოიციხოს ქარტიის ისეთი განმარტების შესაძლებლობა, რომელიც დააკნინებს კონვენციით პირებისთვის გარანტირებული ადამიანის უფლებების დაცვას.

მუხლი 5 – არსებული ვალდებულებები

55. როგორც პრეამბულაშია აღნიშნული, რეგიონული ან უმცირესობების ენების დაცვა და ხელშეწყობა, როგორც ქარტიის მიზანი, უნდა ხორციელდებოდეს სახელმწიფოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მლიანობის სრული დაცვის პირობებში. მე-5 მუხლში მკაფიოდაა განსაზღვრული, რომ ამ მხრივ ქარტიის მონაწილე მხარეების ვალდებულებები უცვლელი რჩება. კერძოდ ის ფაქტი, რომ ქარტიის რატიფიცირებით სახელმწიფომ გარკვეული ვალდებულებები იკისრა ამა თუ იმ რეგიონული ან უმცირესობის ენის მიმართ, არ შეიძლება სხვა სახელმწიფომ, რომელსაც განსაკუთრებული ინტერესი აქვს ამ ენის მიმართ, ან ამ ენაზე მოლაპარაკე ადამიანებმა გამოიყენონ რაიმე იმგვარი ქმედების გასამართლებლად, რაც საზიანო იქნება ამ სახელმწიფოს სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობისათვის.

მუხლი 6 – ინფორმაცია

56. ამ მუხლის მოთხოვნა, რომ მხარეებმა გაავრცელონ შესაბამისი ინფორმაცია იმითაა განპირობებული, რომ ქარტია ვერასოდეს გახდება სრულად ეფექტური, თუ კომპეტენტური ორგანოები და დაინტერესებული ორგანიზაციები და პირები არ იქნებიან აქ დადგენილი ვალდებულებების საქმის კურსში.

ნაწილი II – მიზნები და პრინციპები

მუხლი 7

ქარტიით განსაზღვრული მიზნებისა და პრინციპების ჩამონათვალი (მუხლი 7, პუნქტი 1)

57. ამ დებულებებში უმთავრესად მოცემულია მიზნები და პრინციპები და არა უშუალოდ მათი შესრულების წეები. ეს მიზნები და პრინციპები ქმნიან რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შენარჩუნებისთვის აუცილებელ ჩარჩოს. ისინი ექვს მთავარ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს:

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების აღიარება (მუხლი 7, პუნქტი 1.ა)

58. აქ საკითხი ეხება ამ ენების არსებობისა და მათი გამოყენების კანონიერების აღიარებას. ამგვარი აღიარება არ უნდა იქნეს გაგებული, როგორც ამა თუ იმ ენის ოფიციალურ ენად ცნობა. ენის არსებობის აღიარება აუცილებელი წინაპირობაა იმისათვის, რომ მხედველობაში იქნას მიღებული მისი სპეციფიური მახასიათებლები და საჭიროებები და შემდგომ აქედან გამომდინარე იქნას მიღებული ზომები მის სასარგებლოდ.

თითოეული რეგიონული ან უმცირესობის ენის გეოგრაფიული არეალის პატივისცემა (მუხლი 7, პუნქტი 1.ბ)

59. მართალია, ქარტია სასურველად მიიჩნევს, რომ ქვეყნის ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფა ემთხვეოდეს რეგიონული ან უმცირესობათა ენის ტერიტორიას, ცხადია, ამ მიზნის მიღწევა ყოველთვის არ არის შესაძლებელი, რამდენადაც ამის საშუალებას შეიძლება არ იძლეოდეს მოსახლეობის განსახლების რთული სტრუქტურა და ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების საზღვრების დადგენას შეიძლება ლეგიტიმურად იყოს დამოკიდებული სხვა, არაენობრივ ფაქტორებზე. ამიტომ ქარტია არ მოითხოვს, რომ რეგიონული ან უმცირესობათა ენის ტერიტორია ყოველთვის იყოს იგივე, რაც ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეული საზღვრები.

60. მეორე მხრივ, ქარტია გმობს ისეთ პრაქტიკას, როდესაც ტერიტორიული მოწყობა ხდება იმგვარად, რომელიც აძნელებს ენის გამოყენებას ან გადარჩენას ან ხდება ენობრივი ჯგუფის დანაწევრება სხვადასხვა ადმინისტრაციულ ან ტერიტორიულ ერთეულებში. თუ ადმინისტრაციული ერთეულის მორგება რეგიონული ან უმცირესობის ენის არეალზე ვერ ხერხდება, ეს ერთეული როგორც მინიმუმ უნდა იყოს ნეიტრალური და უარყოფით გავლენას არ უნდა ახდენდეს ამ ენაზე. განსაკუთრებით კი ადგილობრივი თუ რეგიონული ხელისუფლების ორგანოებს უნდა შეეძლოთ თავიანთი მოვალეობების განხორციელება ამ ენებთან დაკავშირებით.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ხელშეწყობის მიზნით ქმედითი ზომების მიღების აუცილებლობა (მუხლი 7, პუნქტი 1.ც და დ)

61. დღეს უკვე ნათელია, რომ მრავალი რეგიონული თუ უმცირესობის ენის მდგომარეობა იმდენად მყოფვა, რომ მათი გადარჩენისათვის საკმარისი არ არის მხოლოდ დისკრიმინაციის აკრძალვა ამ ენების მიმართ. მათ ქმედითი მხარდაჭერა ესაჭიროებათ და სწორედ ეს იდეაა ასახული 1-ლი პუნქტის C ქვეპუნქტში. ეს პუნქტი სახელმწიფოებს უტოვებს გადასაწყვეტად, რა ზომებს განახორციელებენ ისინი

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შენარჩუნებისთვის, მაგრამ ქარტია ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ამგვარი ქმედება უნდა იყოს გადამწყვეტი.

62. ამასთან, როგორც ეს 1-ლი პუნქტის d ქვე-პუნქტშია აღნიშნული, ეს ძალისხმევა უნდა მოიცავდეს აქტიურ ქმედებებს, რომლებიც ხელს უწყობს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების თავისუფლად გამოყენებას, ზეპირადაც და წერილობითაც, არა მარტო პირად ცხოვრებაში და პირად ურთიერთობებში, არამედ საზოგადოებრივ ცხოვრებაშიც ანუ სხვადასხვა დაწესებულებების საქმიანობაში, სოციალურ საქმიანობაში და ეკონომიკურ ცხოვრებაში. ამასთან, რა ადგილს დაიკავებს რეგიონული ან უმცირესობის ენა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში – ცხადია, დამოკიდებული იქნება ამ ენის ინდივიდუალურ თავისებურებებზე და განსხვავებული იქნება სხვადასხვა ენის შემთხვევაში. ამ მხრივ ქარტია არ აწესებს რაიმე კონკრეტულ მიზნებს, არამედ მოითხოვს მხოლოდ ხელშეწყობის ძალისხმევას.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების სწავლებისა და შესწავლის გარანტიები (მუხლი 7, პუნქტი 1.ფ და 3)

63. რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გადარჩენისა და განვითარებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რა ადგილი უკავიათ მათ განათლების სფეროში. ქარტია კმაყოფილება ამ პრინციპის აღიარებით II ნაწილში და შემსრულებელი ღონისძიებების განსაზღვრის პრეროგატივას თავად სახელმწიფოებს უტოვებს. ამასთან, იგი მოითხოვს, რომ რეგიონული ან უმცირესობათა ენები განათლების სისტემის “ყველა შესაბამის საფეხურზე” იყოს წარმოდგენილი. ცხადია, რომ რეგიონული ან უმცირესობათა ენის სწავლება განსხვავებული იქნება განათლების სფეროს სხვადასხვა დონეებზე. კერძოდ, ზოგიერთ შემთხვევაში საჭირო იქნება ამა თუ იმ რეგიონული თუ უმცირესობის “ენაზე” სწავლება, ხოლო სხვა შემთხვევებში მხოლოდ ამ “ენის” სწავლება. რეგიონული ან უმცირესობათა ენა დასაშვებია არ ისწავლებოდეს მხოლოდ იმ საფეხურებზე, რომლებზეც ამ ენის განსაკუთრებული მახასიათებლების გამო არ იქნებოდა მისი სწავლება მიზანშეწონილი.

64. მაშინ როცა პუნქტი 1.f ეხება ამა თუ იმ ენაზე ან ენის სწავლების შემოღებას ან შენარჩუნებას, როგორც ამ ენის მომავალი თაობებისათვის გადაცემის საშუალებას, პუნქტი 1.h ითვალისწინებს უნივერსიტეტებსა და მსგავს დაწესებულებებში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შესახებ სწავლებისა და ენათმეცნიერული კვლევის ხელშეწყობას, რადგან ეს აუცილებელია ამ ენების ლექსიკური, გრამატიკული და სინტაქსური განვითარებისათვის. ასეთი კვლევების მხარდაჭერა იმ ფართო ძალისხმევის ნაწილია, რომელიც მიზნად ისახავს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ხელშეწყობას მათი შემდგომი განვითარების სტიმულირების მიზნით.

სხვა ენაზე მოლაპარაკე პირებისათვის რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შესასწავლად საჭირო პირობების შექმნა (მუხლი 7, პუნქტი 1.გ)

65. რეგიონულ და უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე ადამიანებმა იციან, რომ საკუთარი შესაძლებლობების სრულად რეალიზებისათვის მათ აუცილებლად სჭირდებათ ოფიციალური ენის ცოდნა. მაგრამ, როგორც პრეამბულაში ხაზგასმითაა აღნიშნული ინტერკულურალისმის და მრავალენობრიობის მნიშვნელობა, სასურველია, რომ რამდენიმე ენის ცოდნის სურვილი ჰქონდეთ არა მხოლოდ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე ადამიანებს. სხვადასხვა ლინგვისტურ ჯგუფებს შორის კონტაქტებისა და ურთიერთგაგების ხელშეწყობის მიზნით, ქარტია მოუწოდებს მხარეებს რომ იქ, სადაც მოსახლეობა საუბრობს რეგიონული ან უმცირესობის ენაზე, შექმნან პირობები ამ ენის შესასწავლად იმათთვის, ვისთვისაც ეს ენა მშობლიურ ენას არ წარმოადგენს და აქვთ მისი შესწავლის სურვილი.

66. ცნობილია, რომ ზოგიერთ სახელმწიფოში შესაბამისი ხელისუფლების სურვილია, რომ ამა თუ იმ რეგიონში ჩვეულებრივ საუბრობდნენ რეგიონულ ენაზე და ამიტომ იღებენ ზომებს, რომ ეს ენა იცოდნენ იმ ადამიანებმაც, ვისთვისაც იგი მშობლიურ ენას არ წარმოადგენს. ამგვარი პოლიტიკა არ ეწინააღმდეგება ქარტიის მიზნებს, მაგრამ იგი არ არის 1.გ პუნქტის განზრახვა. ამ პუნქტის მიზანია მხოლოდ ენობრივი ჯგუფების მეტი დაახლოება ერთმანეთთან.

ურთიერთობები რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკე ჯგუფებს შორის (მუხლი 7, პუნქტი 1. ე და ი)

67. აუცილებელია, რომ ერთსა და იმავე რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკე ჯგუფებს შეეძლოთ კულტურულ გაცვლებში მონაწილეობა და ზოგადად ერთმანეთში ურთიერთობების განვითარება, რათა ერთობლივად შეუწყონ ხელი მათი ენის შენარჩუნებასა და გამდიდრებას. ამ მიზნით ქარტია ისწრაფვის უზრუნველყოს, რომ ამ ჯგუფების ფრაგმენტული განსახლება, სახელმწიფოს ადმინისტრაციული დაყოფა ან ის ფაქტი, რომ ამგვარი ჯგუფები სხვადასხვა სახელმწიფოებში ცხოვრობენ არ წარმოადგენდეს დაბრკოლებას მათ შორის ურთიერთობებისთვის.

68. რასაკვირველია, რეგიონული ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკეების მიერ იმის ცოდნამ, რომ მათ საერთო იდენტობა აქვთ არ უნდა გამოიწვიოს კარნაკეტილობა და გამიჯვნა სხვა სოციალური ჯგუფებისაგან. ამიტომ რეგიონულ ან უმცირესობების ენაზე მოლაპარაკეებს შორის კულტურული ურთიერთობების წახალისება ემსახურება როგორც კულტურული ურთიერთგამდიდრების, ისე სახელმწიფოში ყველა ჯგუფს შორის მეტი ურთიერთგაგების მიზანს.

69. 1.i პუნქტს კიდევ ერთი განზომილება შემოაქვს: კერძოდ იღვას, რომ ამგვარი ურთიერთობები უნდა განვითარდეს ეროვნულ საზღვრებს მიღმა, თუ ერთი და იგივე ან მსგავს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე მოლაპარაკე ჯგუფები გავრცობილი არიან სხვადასხვა სახელმწიფოში.. თავისი არსით, სახელმწიფოში რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა შედარებით მცირერიცხოვანია: კულტურული სფეროს ურთიერთგამდიდრებისთვის შეიძლება საჭირო იყოს, რომ ამ მოლაპარაკეებმა ისარგებლონ კულტურული რესურსებით, რომლებიც ხელმისაწვდომია საზღვრებს გარეთ, იმავე ან მსგავს ენაზე მოლაპარაკე ჯგუფებისთვის. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მაშინ, როდესაც ერთ სახელმწიფოში რეგიონული ენა შეესაბამება მეორე სახელმწიფოს კულტურის დამახასიათებელ ერთ-ერთ ძირითად ენას ან ეროვნულ ენას და როდესაც საზღვარსმიღმა თანამშრომლობა რეგიონულ საზოგადოებას მისცემს შესაძლებლობას ისარგებლოს ამ უფრო გავრცელებულ ენაზე კულტურული საქმიანობებით. მნიშვნელოვანია, რომ სახელმწიფოებმა აღიარონ ამგვარი ურთიერთობების ლეგიტიმურობა და არ განიხილონ იგი სახელმწიფოსადმი არალოიალური დამოკიდებულების გამოხატულებად ან საფრთხედ მისი ტერიტორიული მთლიანობისათვის. ქვეყანაში მცხოვრები ყველა ენობრივი ჯგუფი უფრო ინტეგრირებულად იგრძნობს თავს სახელმწიფოში, რომელიც აღიარებს მას ამ სტატუსით და არ ზღუდავს კულტურის სფეროში მის კონტაქტებს მეზობელ სახელმწიფოში მცხოვრებ ჯგუფებთან.

70. მაგრამ სახელმწიფოებს ენიჭებათ თავისუფლება, თავად განსაზღვრონ საზღვარსმიღმა ამგვარი ურთიერთგაცვლების უზრუნველყოფის ოპტიმალური გზები და ფორმები, განსაკუთრებით ქვეყნის შიგნით ან გარეთ არსებულ სირთულეების გათვალისწინებით, რომლებიც მათ შეიძლება შეექმნათ. უფრო კონკრეტული ვალდებულებები მოცემულია III ნაწილის მე-14 მუხლში.

დისკრიმინაციის აღკვეთა (მუხლი 7, პუნქტი 2)

71. რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენების მიმართ დისკრიმინაციის აკრძალვა ამ ენებზე მოლაპარაკებისთვის მინიმალური გარანტიაა. ამიტომ მხარეები ვალდებულია იღებენ აღკვეთონ ისეთი ღონისძიებები, რომლებიც ხელს უშლის რეგიონული ან უმცირესობათა ენის გამოყენებას ან საფრთხეს უქმნის მის დაცვას და განვითარებას.

72. ამასთან, ამ პუნქტის განზრახვა არ არის ენებს შორის სრული თანაბარუფლებიანობის დამყარება. როგორც თვითონ ამ პუნქტის ტექსტიდან ჩანს, განსაკუთრებით რაზეც მიუთითებს სიტყვა “გაუმართლებელი”), რეგიონულ და უმცირესობათა ენებთან დაკავშირებით პოლიტიკის განსაზღვრისას დასაშვებია სხვადასხვა ენების მიმართ გარკვეული განსხვავებების გაკეთება. კერძოდ, სახელმწიფოს მიერ ეროვნული ან ოფიციალური ენის გამოყენების სასარგებლოდ ღონისძიებების გათვალისწინება არ ნიშნავს რეგიონული ენების წინააღმდეგ მიმართულ დისკრიმინაციას მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ იგივე ღონისძიებები არ ვრცელდება რეგიონულ ენებზე. მაგრამ ასეთი ღონისძიებები დაბრკოლებას არ უნდა უქმნიდეს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვასა და განვითარებას.

73. ამავე დროს, სწორედ იმიტომ, რომ ოფიციალური ენების მდგომარეობა განსხვავდება რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მდგომარეობისაგან და რომ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკები ხშირად არახელსაყრელ პირობებში იმყოფებიან, ქართია ითვალისწინებს, რომ შეიძლება აუცილებელი იყოს ქმედითი ზომების განხორციელება ამ ენების გადარჩენისა და ხელშეწყობის მიზნით. იმ პირობით, თუ ამ ღონისძიებებს აქვს ზემოაღნიშნული მიზანი და სხვას არაფერს ემსახურება, თუ არა თანასწორობის ხელშეწყობას ენებს შორის, ისინი არ უნდა ჩაითვალოს დისკრიმინაციულად.

ენობრივ ჯგუფებს შორის პატივისცემისა და ურთიერთგაგების ხელშეწყობა (მუხლი 7, პუნქტი 3)

74. რეგიონული ან უმცირესობათა ენების მიმართ პატივისცემა და მათდამი ტოლერანტული დამოკიდებულების ჩამოყალიბება არის იმ საერთო პრობლემის ნაწილი, რასაც ჰქვია სახელმწიფოში ენობრივი პლურალიზმისადმი გაგებით მოკიდების საჭიროება. ამ ტოლერანტული და მიმდებლობითი დამოკიდებულების ჩამოყალიბება განათლების სისტემისა და მასმედიის მეშვეობით მნიშვნელოვანი ფაქტორია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების რეალურად გადარჩენის თვალსაზრისით. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების წახალისება, რომ ისინი ამ მიზნებს ესწრაფვოდნენ არ განიხილება არაკანონიერ ჩარევად სახელმწიფოს მხრიდან; უფრო მეტიც, ადამიანის უფლებათა პატივისცემა, უმცირესობების შემწყნარებლობა და სიძულვილის გაღვივების თავიდან აცილება – ეს ისეთი მიზნებია, რომლებსაც ევროპის სახელმწიფოთა უმრავლესობა სავალდებულოდ უწევს მასმედიას. ამგვარი დამოკიდებულებიდან გამომდინარე, ეს პრინციპი მნიშვნელოვანად უწყობს ხელს იმას, რომ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკებამაც თავის მხრივ მიიღონ უმრავლესობის ენა და კულტურა.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ინტერესების გამომხატველი ორგანოების შექმნა (მული 7, პარაგრაფი 4)

75. ევროპაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების საკითხებზე მომუშავე ექსპერტთა სპეციალურმა კომიტეტმა (CAHLR) მნიშვნელოვნად ჩათვალა, რომ ყველა ქვეყანაში არსებობდეს მექანიზმები იმისათვის, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებმა გაითვალისწინონ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა საჭიროებები და სურვილები. ამიტომ რეკომენდებულია, ყოველი რეგიონული ან უმცირესობის ენისათვის არსებობდეს სპეციალური ორგანო, რომელიც წარმოადგენს ამ ენის ინტერესებს ეროვნულ დონეზე, განხორციელებს პრაქტიკულ ღონისძიებებს მისი ხელშეწყობის მიზნით და კონტროლს გაუწევს ამ ენის მიმართ ქარტიით აღებული ვალდებულებების განხორციელებას. ფრაზა

“საჭიროები შემთხვევაში” კერძოდ მიუთითებს, რომ თუ სახელმწიფოში უკვე არსებობს ასეთი დაწესებულება ამა თუ იმ ფორმით, საჭირო აღარ არის ახალი ორგანოების შექმნა და არსებულის ფუნქციების დუბლირება.

ქარტიის პრინციპების გამოყენება არატერიტორიული ენების მიმართ (მუხლი 7, პუნქტი 5)

76. მართალია, ქარტია ძირითადად შეეხება იმ ენებს, რომლებიც ისტორიულად დაკავშირებულია სახელმწიფოს ამა თუ იმ კონკრეტულ გეოგრაფიულ არეალთან, CAHLR-მა არ ჩათვალა მიზანშეწონილად ისეთი ენების უგულებელყოფა, რომლებიც ტრადიციულად გამოიყენება სახელმწიფოში, მაგრამ არ აქვთ კონკრეტული ტერიტორიული ბაზა.

77. ამასთანავე, გასაგებია, რომ ვინაიდან II ნაწილის მთელი რიგი პრინციპების და მიზნების განხორციელება დაკავშირებულია გარკვეულ ტერიტორიასთან და რთულია მათი შემსრულებელი ზომების მიღება შესაბამისი გეოგრაფიული არეალის განსაზღვრის გარეშე, ამ დებულებების გამოყენება ვერ მოხდება არატერიტორიული ენების მიმართ სათანადო მოდიფიკაციის გარეშე. ამიტომ მე-5 პუნქტში აზუსტებს, რომ მათი გამოყენება ამ ენების მიმართ უნდა მოხდეს იმდენად, რამდენადაც ეს შესაძლებელია.

78. 1-4 პუნქტების ზოგიერთი დებულება შეიძლება განსაკუთრებული სირთულის გარეშე განხორციელდეს არატერიტორიული ენების მიმართაც. მაგალითისთვის, ასეთი დებულებაა ამ ენების აღიარება, მათ მიმართ პატივისცემის, გაგების და ტოლერანტული დამოკიდებულების ჩამოყალიბება, დისკრიმინაციული მოპყრობის აკრძალვა და ქმედითი ზომების მიღება მათი ხელშეწყობის მიზნით, ამ ენებზე მოლაპარაკე ჯგუფებს შორის კავშირების განვითარება სახელმწიფოს შიგნით და მის საზღვრებს გარეთ და ამ ენების კვლევისა და მათი შესწავლის ხელშეწყობა. მეორე მხრივ, არატერიტორიული ენების მიმართ ვერ იქნება გამოყენებული დებულებები, რომლებიც ეხება ქვეყნის ადმინისტრაციულ მოწყობას, ან ამ ენების სწავლებას მათთვის, ვინც არ ლაპარაკობს ამ ენებზე რამდენადაც ამგვარი ზომების განხორციელება შესაძლებელია მხოლოდ განსაზღვრულ ტერიტორიაზე. და ბოლოს, ისეთი მიზნები, როგორცაა არატერიტორიული ენების სწავლება და შესწავლა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათი გამოყენების ხელშეწყობა, პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, შეიძლება შესრულდეს ალბათ მხოლოდ გარკვეული მოდიფიკაციებით.

ნაწილი III – მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტით ნაკისრი ვალდებულებების შესაბამისად საზოგადოებრივ ცხოვრებაში რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენების ხელშეწყობის ზომები

მუხლი 8 – განათლება

79. ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებები ვრცელდება მხოლოდ იმ ტერიტორიაზე, სადაც გამოიყენება ესა თუ ის რეგიონული ან უმცირესობის ენა. ამასთანავე, ამ დებულებების გამოყენება უნდა მოხდეს “თითოეული ასეთი ენის მდგომარეობის მიხედვით”. როგორც ზევით მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტთან დაკავშირებით იყო აღნიშნული, ეს ფრაზა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ მხრივ, თუ a-f ქვეპუნქტებიდან რომელ ალტერნატიულ ვალდებულებას შეარჩევს სახელმწიფო რომელ ენასთან მიმართებაში.

80. ფრაზა “სახელმწიფოს ოფიციალური ენის (ენების) სწავლებისთვის ზიანის მიყენების გარეშე”, მიზნად ისახავს გამორიცხოს მე-8 მუხლის 1 პუნქტის დებულებების, განსაკუთრებით a-f ქვეპუნქტებიდან თითოეულ ქვეპუნქტში მოცემული პირველი ალტერნატიული ვალდებულების ნებისმიერი ისეთი ახსნა-განმარტება, რომელიც უმრავლესობის ენის (ენების) სწავლების გაუქმებას შეიძლება

გულისხმობდეს. ლინგვისტური გეტოების შექმნის ნებისმიერი ამგვარი მცდელობა შეუთავსებელია პრემიულაში ხაზგასმულ ინტერკულტურალიზმის და მრავალენოვნების პრინციპებთან და საზიანოა მოსახლეობის შესაბამისი ჯგუფების ინტერესებისათვის. ისეთი ქვეყნების შემთხვევაში, სადაც ქარტია გამოიყენება ნაკლებად გავრცელებული ოფიციალური ენების მიმართ, ეს ფრაზა გაგებულ უნდა იქნეს ისე, რომ 1-ლი პუნქტის დებულებები ზიანს არ უნდა აყენებდეს სხვა ოფიციალური ენის ან ენების სწავლებას.

81. მე-8 მუხლი ეხება განათლების სხვადასხვა საფეხურს: სკოლამდელ, დაწყებით, საშუალო, ტექნიკურ და პროფესიულ, უმაღლეს და ზრდასრულთა სწავლებას. ყოველი მათგანისათვის მოცემულია სხვადასხვა ალტერნატიული ვალდებულებები, თითოეული რეგიონულ ან უმცირესობათა ენის მდგომარეობის მიხედვით.

82. ზოგიერთ ქვე-პუნქტში გამოყენებულია ფრაზა “რომელთა რაოდენობაც საკმარისად ჩაითვლება”. ეს არის აღიარება იმისა, რომ ხელისუფლებას არ მოეთხოვება აღნიშნული ზომების მიღება, თუ კონკრეტული ლინგვისტური ჯგუფის მდგომარეობის გამო რთულია კლასის შესადგენად საჭირო მოწაფეთა მინიმალური რაოდენობის შეკრება. მეორე მხრივ, ამა თუ იმ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენის მდგომარეობის გათვალისწინებით, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უფრო მოქნილი მიდგომა და უფრო ნაკლები რაოდენობის მოსწავლე “ჩაითვალოს საკმარისად”, ვიდრე ჩვეულებრივ მოითხოვება კლასის შესადგენად.

83. c და d ქვეპუნქტებში iv ალტერნატიული ვალდებულება ისე არის ჩამოყალიბებული, რომ მხედველობაში იღებს იმ ფაქტს, რომ სრულწლოვანების ასაკი, აგრეთვე საშუალო და ტექნიკური/პროფესიული განათლების დამთავრების ასაკი განსხვავდება სხვადასხვა სახელმწიფოში. აქედან გამომდინარე, გასათვალისწინებელი იქნება ან თავად მოწაფეების, ან მათი ოჯახების სურვილები.

84. ქარტია ითვალისწინებს იმ გარემოებას, რომ ზოგ ქვეყანაში საშუალო და პროფესიული განათლება ერთმანეთისგან განცალკევებული არ არის და ეს უკანასკნელი საშუალო განათლების ერთ-ერთ ფორმად ითვლება. c და d ქვეპუნქტები მხედველობაში იღებს პროფესიული განათლების სხვადასხვა სისტემის არსებობას. კერძოდ, იმ სახელმწიფოებს, სადაც პროფესიული განათლება ძირითადად შეგირდობის ფორმით ხორციელდება და ამდენად რეგიონული ან უმცირესობათა ენების სასარგებლოდ ზომების მიღება რთულია, შეუძლიათ ის მაინც გააკეთონ, რომ უფრო მომთხოვნი ვალდებულებები აიღონ ზოგადი საშუალო განათლების სფეროში.

85. დებულებები, რომლებიც ეხება საუნივერსიტეტო და ზრდასრულთა განათლებას და დებულებები, რომლებიც ეხება სხვა საფეხურების განათლებას ერთმანეთის მსგავსია იმ მხრივ, რომ იძლევა არჩევანის საშუალებას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე სწავლებისა ან ამ ენების, როგორც ერთ-ერთი დისციპლინის, სწავლებას შორის. გარდა ამისა, როგორც ეს სკოლამდელი განათლების შემთხვევაშია, ქარტია ითვალისწინებს სხვა გამოსავალსაც იმ შემთხვევებში, როდესაც განათლების სისტემის ესა თუ ის საფეხური არ შედის სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა უშუალო კომპეტენციის სფეროში. ზოგიერთ სახელმწიფოში რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა შეიძლება არასაკმარისად ჩაითვალოს იმისათვის, რომ უნივერსიტეტებში სწავლება იყოს ამ ენაზე ან ასწავლიდნენ ამ ენას. ამასთან დაკავშირებით, მაგალითად სახელდება ისეთი სახელმწიფოები, რომლებიც სპეციალური შეთანხმების ან დიპლომების ურთიერთცნობის შესახებ ზოგადი შეთანხმების საფუძველზე აღიარებენ საუნივერსიტეტო ხარისხს, რომელსაც რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე მოლაპარაკე პირი მიიღებს სხვა სახელმწიფოს უნივერსიტეტში, სადაც იგივე ენა გამოიყენება.

86. 1.g პუნქტი ცდილობს გაუმკლავდეს იმ საფრთხეს, რომ რეგიონული ან უმცირესობათა ენები არ ისწავლებოდეს მათი კულტურული გარემოსგან იზოლირებულად. ხშირად ეს ენები დაკავშირებულია ცალკე ისტორიასთან და კონკრეტულ ტრადიციებთან. ეს ისტორია და რეგიონული ან უმცირესობის კულტურა ევროპული მემკვიდრეობის შემადგენელი ნაწილია. ამდენად სასურველია, რომ მათ, ვინც არ ლაპარაკობს ამ ენებზე, შეეძლოს ამ კულტურის გაცნობაც.

87. თუ სახელმწიფო აიღებს რეგიონული ან უმცირესობის ენის სწავლების ვალდებულებას, მან უნდა გაითვალისწინოს საამისო საშუალებებიც, როგორცაა ფინანსები, კადრები და სასწავლო მასალები. ეს აუცილებელი მოთხოვნა არ საჭიროებს ქარტიამი ცალკე დებულების სახით ჩამოყალიბებას. თუმცა, რაც შეეხება კადრებს, მნიშვნელოვანია მათი კომპეტენციის დონე და აქედან გამომდინარე – მათი სწავლება. ამიტომ ეს ფუნდამენტური საკითხი სპეციალურად არის აღნიშნული 1.h პუნქტის სახით.

88. რეგიონული ან უმცირესობათა ენების შენარჩუნების საქმეში განათლებისა და კერძოდ კი სასკოლო სისტემის განსაკუთრებული მნიშვნელობის გათვალისწინებით, CAHLR-მა აუცილებლად მიიჩნია კონკრეტული ორგანოს ან ორგანოების შექმნა, რომლებსაც დაევალებათ ამ სფეროში გატარებულ ღონისძიებებზე კონტროლი. პუნქტი 1.i არ განსაზღვრავს აღნიშნული საზედამხედველო ორგანოს მახასიათებლებს. ამიტომ ეს შეიძლება იყოს განათლების ორგანო ან დამოუკიდებელი დაწესებულება. ამგვარი ფუნქცია შეიძლება მიენიჭოს აგრეთვე ქარტიის 7(4) მუხლში მითითებულ ორგანოს. მიუხედავად გაკეთებული არჩევანისა, ქარტია მოითხოვს აღნიშნული ორგანოს დასკვნების საჯაროდ გამოქვეყნებას.

89. რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვას ქარტია ძირითადად უკავშირებს იმ გეოგრაფიულ არეალს, სადაც ტრადიციულად საუბრობენ ამ ენებზე. მაგრამ მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტი ამ თვალსაზრისით გამონაკლისს წარმოადგენს. ზიგი გამოდის იმ მოსაზრებიდან, რომ დღევანდელი მობილურობის პირობებში ტერიტორიული პრინციპი რეალურ ცხოვრებაში შეიძლება არ იყოს საკმარისი რეგიონული ან უმცირესობის ენის ეფექტური დაცვისთვის. მაგალითად, ამ ენებზე მოლაპარაკე ბევრი ადამიანი გადავიდა დიდ ქალაქებში საცხოვრებლად. მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ განათლების დებულებების გავრცელება რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე ამ ენის ტრადიციული ტერიტორიული ბაზის გარეთ დაკავშირებულია სირთულეებთან, მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტი ფორმულირებულია მოქნილი წესით და იგი შესაბამისი ზომების გატარებას ითვალისწინებს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, თუ რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა ამას ამართლებს.

მუხლი 9 – სასამართლო ორგანოები

90. ამ მუხლის 1-ლი პუნქტი ეხება სასამართლოების სამოქმედო ტერიტორიებს, სადაც “რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა რაოდენობა ამართლებს” აქ მითითებულ ღონისძიებებს. ეს შენიშვნა ნაწილობრივ შეესაბამება ქარტიის დებულებათა უმრავლესობაში გათვალისწინებულ ზოგად წესს, რომ რეგიონული ან უმცირესობათა ენების დაცვა ხდება იმ ტერიტორიაზე, სადაც ისინი ტრადიციულად გამოიყენება.

რაც შეეხება ზემდგომ ინსტანციებს, რომლებიც არ მდებარეობს ტერიტორიაზე, სადაც რეგიონული და უმცირესობათა ენა გამოიყენება, აქ სახელმწიფოს გადასაწყვეტია გაითვალისწინოს სასამართლო სისტემის სპეციფიკა და მისი ინსტანციების იერარქია.

91. 9(1) მუხლის პირველი წინადადების ფორმულირება ასევე ასახავს CAHLR-ის განზრახვას, დაიცვას სასამართლო სისტემის ფუნქციონირების პრინციპები, როგორცაა მხარეთა თანასწორობა და

სამართალწარმოების დაუსაბუთებელი გაჭიანურების თავიდან აცილება, რესურსების ბოროტად გამოყენებისგან რეგიონული ან უმცირესობის ენების მოტივით. მაგრამ ეს ლეგიტიმური მიზანი არ ამართლებს სახელმწიფოს მიერ ამ პუნქტით აღებულ ვალდებულებებზე ზოგადი შეზღუდვების დაწესებას, არამედ მოსამართლემ ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში უნდა განსაზღვროს აქვს თუ არა ადვილი ამ დებულებებით მინიჭებული შესაძლებლობების ბოროტად გამოყენებას.

92. ქარტია ცალ-ცალკე ეხება სისხლის სამართლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებას და თითოეული მათგანისთვის ცალკე განსაზღვრავს მათი სპეციფიკიდან გამომდინარე ალტერნატიულ ვალდებულებებს. “და/ან” კომბინაცია მიუთითებს, რომ ზოგიერთი მათგანი შეიძლება კუმულაციურად იქნას აღებული.

93. მე-9 მუხლის 1-ლი პუნქტის დებულებები ეხება სამართალწარმოებას სასამართლოებში. თითოეული სახელმწიფოს მართლმსაჯულების სისტემისდა მიხედვით, ტერმინი “სასამართლო” („სასამართლოები“) მოიცავს სასამართლო ფუნქციის განმახორციელებელ სხვა ორგანოებსაც ეს განსაკუთრებით აქტუალურია C ქვეპუნქტთან დაკავშირებით.

94. მე-9 მუხლის 1-ლი პუნქტის a, b და c ქვე-პუნქტებით განსაზღვრულ პირველ ალტერნატიულ ვალდებულებებში გამოყენებულია ფრაზა “საქმის განხილვა წარმართოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე”. ეს გამონათქვამი ჩვეულებრივ გულისხმობს იმას, რომ რეგიონული ან უმცირესობის ენა გამოიყენება იმ სასამართლო დარბაზში და იმ სამართალწარმოებაში, რომელშიც მონაწილეობს ამ ენაზე მოლაპარაკე მხარე. მაგრამ თითოეული სახელმწიფოს გადასაწყვეტია, მისი მართლმსაჯულების სისტემის სპეციფიკიდან გამომდინარე, კონკრეტულად რას იგულისხმებს “საქმის განხილვის წარმართვაში”.

95. უნდა აღინიშნოს, რომ პუნქტი 1.a.ii რომლის თანახმადაც მხარეები ვალდებულია იღებენ უზუნველყოფი, რომ ბრალდებული სარგებლობდეს მისი რეგიონული ან უმცირესობის ენის გამოყენების უფლებით, სცილდება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 6.3.e მუხლით გათვალისწინებულ ბრალდებულის უფლებას, ისარგებლოს თარჯიმნის უფასო მომსახურებით, თუ მას არ ესმის ან ვერ ლაპარაკობს სასამართლოში გამოყენებულ ოფიციალურ ენაზე. მოცემული დებულება, b.ii და c.ii ქვე-პუნქტების მსგავსად, ეყრდნობა იმ მოსაზრებას, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე მოლაპარაკე ადამიანმა იცის ოფიციალური ენა, თუ მას უწევს საკუთარი თავის მართლება სასამართლოში, მას შეიძლება გაუჩნდეს აზრის გამოხატვის მოთხოვნილება იმ ენაზე, რომელიც ემოციურად უფრო ახლოა მისთვის ან რომელზეც მას უფრო თავისუფლად შეუძლია საუბარი. ამდენად, ქარტიის სულისკვეთებასთან შეუსაბამო იქნებოდა, რომ მისი გამოყენება შემოიფარგლებოდეს მხოლოდ პრაქტიკული აუცილებლობის შემთხვევებით. მეორე მხრივ, იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული დებულება სცილდება ადამიანის უფლებათა ჩარჩოებს, რადგან აძლევს ბრალდებულს თავისუფალი არჩევანის საშუალებას და ითხოვს, რომ ასეთი შესაძლებლობის უზრუნველყოფა უნდა ხდებოდეს ბრალდებულის გადაწყვეტილების შესაბამისად, მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული, რომ სახელმწიფოებს მიეცეთ გარკვეული თავისუფლება თავად გადაწყვიტონ აიღებენ თუ არა ისინი ამ ვალდებულებას და თუ აიღებენ, შეზღუდვები თუ არა მის მოქმედებას მხოლოდ ზოგიერთი სასამართლოს სამოქმედო ტერიტორიით

96. პუნქტი 1.d ადგენს, რომ წერილობითი ან ზეპირი თარგმნის (სათარჯიმნო) მომსახურება, რომელიც შეიძლება საჭირო გახდეს მე-9 მუხლის 1.b და c პუნქტების გამოყენების შედეგად, იყოს უფასო. იმ სახელმწიფოებმა, რომლებიც არ აიღებენ ამ ქვეპუნქტის ვალდებულებას, თავად უნდა გადაწყვიტონ ეს საკითხი არსებული კანონმდებლობის საფუძველზე ან მიიღონ ახალი, სპეციალური კანონმდებლობა, რომელიც გაითვალისწინებს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ხელშეწყობის აუცილებლობას. ამის

მიხედვით, ამ მომსახურების ხარჯები შეიძლება მთლიანად ან ნაწილობრივ აანაზღაუროს იმ პირმა, რომელიც ითხოვს ამგვარ მომსახურებას ან შეიძლება გადანაწილდეს საქმის მხარეებს შორის, ა.შ.

97. მე-2 პუნქტი ეხება რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე შედგენილი სამართლებრივი დოკუმენტების კანონიერ ძალას. მაგრამ ამ პუნქტის მოქმედების სფერო რეალურად შეზღუდულია, რადგან არ აკონკრეტებს სამართლებრივი დოკუმენტის ნამდვილობის ყველა პირობას, არამედ შემოიფარგლება მხოლოდ იმის კონსტატაციით, რომ დოკუმენტი არ შეიძლება მიჩნეული იქნას ნამდვილობის არმქონედ მხოლოდ იმის გამო, რომ იგი რეგიონული ან უმცირესობის ენაზეა შედგენილი. ამასთანავე, ეს დებულება ხელს არ უშლის სახელმწიფოს დამატებითი მოთხოვნების დაწესებაში, მაგალითად, რომ დოკუმენტი დამოწმებული იყოს ოფიციალურ ენაზე. 2.b პუნქტის თანახმად, იმ დოკუმენტის შინაარსი, რომელსაც იყენებს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე მოლაპარაკე მხარე, უნდა გააცნონ მეორე მხარეს, რომელიც არ ლაპარაკობს ამ ენაზე, მათთვის გასაგები ფორმით, პირდაპირ ან არაპირდაპირ (მაგალითად, გამოქვეყნება, სახელმწიფო საინფორმაციო სამსახური და ა.შ.).

98. მე-9 მუხლის მე-2 პუნქტის გამოყენება ზიანს არ აყენებს სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ ხელშეკრულებებს და კონვენციებს, რომლებიც თვითონ გარკვევით არეგულირებს გამოსაყენებელი ენების საკითხს.

99. პუნქტი 3 ეხება სამართლებრივი აქტების რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე თარგმნას. ფრაზა “თუ მათი ხელმისაწვდომობა სხვაგვარად არ არის უზრუნველყოფილი ” გულისხმობს იმ შემთხვევებს, როდესაც დოკუმენტის ტექსტი უკვე არსებობს რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე, რადგან ის უკვე თარგმნილია მსგავს ან იმავე ენაზე, რომელიც ოფიციალური ენაა სხვა სახელმწიფოში.

მუხლი 10 – ადმინისტრაციული ორგანოები და საჯარო სამსახურები

100. ამ მუხლის მიზანია, მისცეს საშუალება რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეებს ისარგებლონ თავიანთი უფლებებითა და შეასრულონ მათი მოქალაქეობრივი მოვალეობები ისეთ გარემოში, სადაც არსებობს სათანადო პატივისცემა მათი სალაპარაკო ენის მიმართ.

101. ამ მუხლის დებულებების მთავარი მიზანია ხელი შეუწყოს ურთიერთობას ხელისუფლების წარმომადგენლებსა და რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა შორის. მართალია, სოციალური და კულტურული ურთიერთობები იმგვარად ჩამოყალიბდა, რომ ამ ენებზე მოლაპარაკეთა უდიდესი უმრავლესობა ორენოვანია და შეუძლია გამოიყენოს ოფიციალური ენა სახელმწიფო ორგანოებთან ურთიერთობის მიზნით. მაგრამ იმის დაშვება, რომ რეგიონული ან უმცირესობათა ენა გამოყენებული იქნას ამ ორგანოებთან ურთიერთობაში, ძირეული მნიშვნელობისაა ამ ენების სტატუსის და მათი განვითარებისთვის, აგრეთვე სუბიექტური თვალსაზრისით. აშკარაა, რომ ხელისუფლებასთან ურთიერთობისას ამა თუ იმ ენის გამოყენების სრული გამორიცხვა ამ ენის უგულვებელყოფის ტოლფასია, რამდენადაც ენა საზოგადოებასთან კომუნიკაციის საშუალებაა და არ შეიძლება მისი მოქმედების არეალი შეზღუდოს მხოლოდ პირადი ურთიერთობებით. გარდა ამისა, თუ ენას არ მიეცა პოლიტიკურ, სამართლებრივ და ადმინისტრაციულ სფეროში გამოყენების შესაძლებლობა, ის თანდათან დაკარგავს თავის ტერმინოლოგიურ პოტენციალს და განდება “შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე”, რომელსაც არ შეუძლია საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა ასპექტის გამოხატვა.

102. მე-10 მუხლი განასხვავებს ხელისუფლების მიერ გატარებული ღონისძიებების სამ კატეგორიას:

- სახელმწიფოს ადმინისტრაციული ორგანოების ღონისძიებები ანუ ის ქმედებები, რასაც ჩვეულებრივ

ახორციელებს სახელმწიფო ხელისუფლება, განსაკუთრებით სახელმწიფო პროგნოზების ან უფლებამოსილებების სახით კანონის საფუძველზე (პუნქტი 1)

- ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოების ღონისძიებები ანუ ქმედებები, რასაც ახორციელებენ საერთოეროვნულზე ქვედა დონის ტერიტორიული ხელისუფლების ორგანოები, რომლებსაც აქვთ თვითმმართველობის უფლებამოსილებები (პუნქტი 2)

- საჯარო მომსახურებების გამწვევი ორგანოების, იქნება ეს საჯარო თუ კერძო სამართლის ორგანოები, ღონისძიებები, თუ ეს ორგანოები რჩება სახელმწიფო კონტროლის ქვეშ: ფოსტა, საავადმყოფოები, ელექტრომომარაგება, ტრანსპორტი და ა.შ. (პუნქტი 3)

103. ქარტია ითვალისწინებს ენების განსხვავებულ მდგომარეობას თითოეულ სფეროში, შესაბამისი ხელისუფლების ორგანოების ან სხვა ორგანოების სპეციფიკიდან გამომდინარე საჭირო მოდიფიკაციებით. ზოგ შემთხვევაში რეგიონული ან უმცირესობის ენის მახასიათებლები იძლევა მის “კვაზიოფიციალურ” ენად აღიარების შესაძლებლობას, რის გამოც შესაძლებელი ხდება ამ ენის ტერიტორიაზე მისი სამუშაო ენად ან კომუნიკაციის ჩვეულებრივ საშუალებად გამოყენება ხელისუფლების ორგანოების მიერ. (ამავე დროს, ოფიციალური ან ყველაზე მეტად გავრცელებული ენა გამოიყენება იმ პირებთან ურთიერთობისას, რომლებიც რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე არ ლაპარაკობენ). თუ არა და, ხელისუფლების ორგანოები შეიძლება იყენებდნენ რეგიონულ ან უმცირესობის ენას იმ პირებთან ურთიერთობისას მაინც, ვინც მათ ამ ენაზე მიმართავს. მაგრამ თუ რეგიონული ან უმცირესობის ენის ობიექტური მდგომარეობიდან გამომდინარე ამ ღონისძიებების განხორციელება არაპრაქტიკულია, ქარტია განსაზღვრავს იმ მინიმალურ მოთხოვნებს, რაც აუცილებელია ამ ენებზე მოლაპარაკეთა ინტერესების დასაცავად: კერძოდ, მათ უნდა შეეძლოთ ზეპირი და წერილობითი განცხადებებით კანონიერად მიმართვა რეგიონულ ან უმცირესობის ენაზე, მაგრამ ისე, რომ ეს ორგანოები არ არიან ვალდებული, უპასუხონ იმავე ინაზე.

104. 1 და 3 პუნქტებში ვალდებულებები მოცემულია შემდეგი დათქმით: “რამდენადაც ეს გონივრულად შესაძლებელია”. ეს დათქმა მიზნად არ ისახავს, ჩაანაცვლოს მხარეთა შესაძლებლობა, რომელიც მათ 2(2) და 3(1) მუხლების ძალით აქვთ, რომ გამოტოვონ ქარტიის III ნაწილის ზოგი ნორმა თითოეული ენის მიმართ მათ მიერ აღებული ვალდებულებებიდან. თუმცა, იგი ცდილობს გაითვალისწინოს, რომ ამ პუნქტებით განსაზღვრული ზოგიერთი ღონისძიების განხორციელებას მნიშვნელოვანი ფინანსური დანახარჯები, შესაბამისი კვალიფიკაციის მქონე კადრები და მათი სათანადო პროფესიული მომზადება ესაჭიროება. რომელიმე ენის მიმართ ამა თუ იმ დებულებით განსაზღვრული ვალდებულების აღება აუცილებლად გულისხმობს ამავედროულად ამ ვალდებულების შესასრულებლად საჭირო რესურსების გამოყოფისა და სათანადო ორგანიზაციული ღონისძიებების გატარების ვალდებულების აღებას. თუმცა, გასაგებია, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში მოცემული დებულების სრული და უპირობო შესრულება არ არის ან ჯერჯერობით არ არის შესაძლებელი. ფრაზა “რამდენადაც ეს გონივრულად შესაძლებელია” საშუალებას აძლევს მხარეებს შესაბამისი დებულებების შესრულებისას თავად განსაზღვრონ ასეთი შემთხვევები.

105. მე-2 პუნქტის ტექსტი, კერძოდ კი მხარეთა ვალდებულება “ნება დართონ და/ან წაახალისონ” ისეა შედგენილი, რომ მხედველობაში იღებს ადგილობრივი და რეგიონული ავტონომიის პრინციპს. ეს არ ნიშნავს, რომ ნაკლები მნიშვნელობა ენიჭება აქ ჩამოთვლილი დებულებების შესრულებას, რადგან ისინი ეხება მოქალაქეებთან ყველაზე ახლოს მყოფ ხელისუფლებას. ზოგადად, CAHLR-ისთვის ცნობილი იყო, რომ ქარტიის ზოგიერთი დებულების შესრულება ადგილობრივი და რეგიონული ხელისუფლების ორგანოთა პროგნოზიკა იქნებოდა და მნიშვნელოვან დანახარჯებს მოითხოვდა მათი მხრიდან. მხარეებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ქარტიის გამოყენებისას დაცული იქნება ადგილობრივი ავტონომიის პრინციპი, რომელიც განსაზღვრულია ევროპულ ქარტიაში ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ, კერძოდ მის მე-9 მუხლის 1-ლ პუნქტში, რომელშიც ნათქვამია, რომ “ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოები

უფლებამოსილი არიან ჰქონდეთ საკუთარი ბიუჯეტი ეროვნული ეკონომიკური პოლიტიკის ფარგლებში, რომელსაც ისინი თავისუფლად განკარგავენ მათი კომპეტენციის ფარგლებში”.

106. პუნქტი 2.a ითვალისწინებს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გამოყენებას “რეგიონულ ან ადგილობრივ ორგანოებში”, რაც გულისხმობს, რეგიონული ან უმცირესობის ენა შეიძლება გამოყენებული იქნას ამ ორგანოების მიერ საშუალო ენად; მაგრამ ეს არ გულისხმობს იმას, რომ რეგიონული ან უმცირესობის ენა შეიძლება გამოყენებულ იქნას ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოებთან ურთიერთობისას.

მუხლი 11 – მედია

107. რეგიონული ან უმცირესობის ენების შენარჩუნებისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, თუ რა დრო და ადგილი ეთმობათ მათ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში. დღევანდელ პირობებში ვერც ერთი ენა ვერ შეძლებს გავლენის შენარჩუნებას, თუ მას ხელი არ მიუწვდება მასობრივი კომუნიკაციის ახალ საშუალებებზე. ამ საშუალებების განვითარება მთელ მსოფლიოში და სწრაფი ტექნოლოგიური პროგრესი იწვევს ნაკლებ გავრცელებული ენების კულტურული გავლენის შესუსტებას. ძირითადი მედიასაშუალებებისთვის, განსაკუთრებით ტელევიზიისთვის, გადამწყვეტი ფაქტორია მაყურებელთა რაოდენობა. მაგრამ რეგიონული ან უმცირესობის ენების მცირე კულტურულ ბაზარს წარმოადგენენ. მიუხედავად იმ ახალი შესაძლებლობებისა, რომელსაც სამაუწყებლო ტექნოლოგიების წინსვლა სთავაზობს ამ ენებს, მედიაზე ხელმისაწვდომობის მოსაპოვებლად მათ მაინც სჭირდებათ სახელმწიფოს მხარდაჭერა. მაგრამ მედია ის სფეროა, რომელშიც სახელმწიფოს ჩარევა შეზღუდულია, ხოლო მხოლოდ რეგულირების გზით გატარებული ღონისძიებები არ არის საკმარისად ეფექტური. ხელისუფლება ამ სფეროში უმთავრესად წახალისებისა და დანხარების გზით მოქმედებს. იმისათვის, რომ ასეთი წახალისება და დანხარება გაეწიოს რეგიონულ ან უმცირესობის ენებს, ქარტია მოუწოდებს მხარეებს აიღონ ვალდებულებები სხვადასხვა დონეზე.

108. ამ მუხლით განსაზღვრული ღონისძიებები განკუთვნილია რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკე პირთა სასარგებლოდ ამ ენების გავრცელების გეოგრაფიულ არეალში. თუმცა, 1-ლი პუნქტის ფორმულირება ამ თვალსაზრისით, რომელიც განსხვავდება სხვა მუხლების ფორმულირებებისაგან, ითვალისწინებს აუდიო-ვიზუალური მედიის სპეციფიკას. კერძოდ, მაშინაც კი, როდესაც რაიმე ზომები მიიღება რომელიმე გარკვეულ ტერიტორიაზე, მათი მოქმედება შეიძლება მნიშვნელოვნად გასცდეს ამ ტერიტორიის საზღვრებს; მეორე მხრივ, აუცილებელი არ არის ზომების მიღება ტერიტორიაზე, თუ მისი მაცხოვრებლები სარგებლობენ ასეთი ზომებით.

109. გასაგებია, რომ მედიაზე ხელისუფლების კონტროლის ხარისხი სხვადასხვა სახელმწიფოებში განსხვავებულია. ამის გათვალისწინებით, 1 და 3 პუნქტებში ნათქვამია, რომ მხარეთა ვალდებულებები განისაზღვრება ამ სფეროში ხელისუფლების ორგანოების კომპეტენციის, უფლებამოსილებების და ლეგიტიმური საქმიანობისა და მიხედვით. გარდა ამისა, ქარტია ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ყოველ ქვეყანაში სახელმწიფოს ლეგიტიმური საქმიანობა, რომელიც მიმართულია ამ მუხლის მიზნების მისაღწევად სამართლებრივი ბაზისა და პირობების შექმნისკენ, შეზღუდულია მედიის ავტონომიურობის პრინციპით.

110. მე-11 მუხლის 1-ლი პუნქტი ცალ-ცალკე არეგულირებს სახელმწიფოთა ვალდებულებებს რეგიონულ და უმცირესობათა ენების სასარგებლოდ რადიოსა და ტელევიზიის სფეროში იმის მიხედვით, ეს უკანასკნელი ასრულებს თუ არა საზოგადოებრივ ფუნქციას. ამგვარი ფუნქცია, რომელსაც შეიძლება ასრულებდეს სახელმწიფო ან კერძო სამაუწყებლო ორგანო, გულისხმობს მაყურებლისათვის გადაცემათა ფართო სპექტრის, მათ შორის უმცირესობათა გემოვნებისა და ინტერესების გათვალისწინებით შექმნილი

პროგრამების, შეთავაზებას. ამ თვალსაზრისით სახელმწიფომ შეიძლება განსაზღვროს (მაგალითად, კანონმდებლობით ან მაუწყებლის შიდა წესების მეშვეობით), რომ პროგრამებში შეტანილ უნდა იქნეს გადაცემები რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე. ეს მოთხოვნა ჩამოყალიბებულია a ქვე-პუნქტში. მეორე მხრივ, თუ მაუწყებლობა წმინდად კერძო სექტორის ფუნქციად მიიჩნევა, მაშინ კერძო მაუწყებლობის შემთხვევაში სახელმწიფოს შეუძლია მხოლოდ “წახალისის და/ან ხელი შეუწყოს” (b და c ქვე-პუნქტები). მხოლოდ ეს უკანასკნელი მიდგომა ვრცელდება ბეჭდვით საშუალებებთან დაკავშირებით (e ქვე-პუნქტი). სადაც ეს რელევანტურია, მხარის მიერ აღებული ვალდებულება მოიცავს (ასევე) აუცილებელი სიხშირების გამოყოფას მათთვის, ვინც რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე გადის ეთერში.

111. რამდენადაც შეზღუდული არ უნდა იყოს სახელმწიფოს საქმიანობა (როლი) მასმედიის სფეროში, იგი როგორც მინიმუმ ინარჩუნებს უფლებამოსილებას, რომ უზრუნველყოს კომუნიკაციის თავისუფლება და მიიღოს ზომები ამ თავისუფლების ნებისმიერი ხელშემშლელი დაბრკოლებების აღმოსაფხვრელად. ამიტომ 1-ლი პუნქტისაგან განსხვავებით, მე-2 პუნქტში არ არის შეტანილი პირობა ხელისუფლების ორგანოთა კომპეტენციის თაობაზე. გადაცემების მიღების თავისუფლების უზრუნველყოფა გულისხმობს არა მხოლოდ განზრახ შექმნილი დაბრკოლებების აღმოფხვრას, არამედ პასიური დაბრკოლებების აღმოფხვრას, რომლებიც არსებობს იმის გამო, რომ კომპეტენტურმა ორგანოებმა არ მიიღეს ზომები ამ გადაცემების მიღების უზრუნველსაყოფად.

112. იმის გამო, რომ მეზობელი სახელმწიფოდან მიღებული გადაცემები შეიძლება არ აკმაყოფილებდეს იმავე ლეგიტიმურ პირობებს, რაც წაყენებული აქვს მიმღები სახელმწიფოს ტერიტორიაზე წარმოებულ გადაცემებს, ამ პუნქტის მესამე წინადადება შეიცავს გარანტიას, რომლის ტექსტი ჩამოყალიბებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტის – გამოხატვის თავისუფლება – მსგავსად. მაგრამ რაც შეეხება ტელევიზიას, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ იმ სახელმწიფოებში, რომლებიც არიან ტრანსსასაზღვრო ტელევიზიის შესახებ ევროპული კონვენციის მხარეები, ქარტიის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტით გარანტირებული თავისუფლებების შეზღუდვის გარემოებები და პირობები განისაზღვრება ამ კონვენციის მიხედვით, კერძოდ კი იმ პრინციპის დაცვით, რომ არ შეზღუდოს თავის ტერიტორიაზე იმ პროგრამების რეტრანსლაცია, რომლებიც აკმაყოფილებს ტრანსსასაზღვრო ტელევიზიის შესახებ კონვენციის მოთხოვნებს. ამასთანავე, ამ პუნქტის დებულებები გავლენას არ ახდენენ საავტორო უფლების დაცვის ხელშეუხებლობაზე.

113. მე-11 მუხლის მე-3 პუნქტი ითვალისწინებს რეგიონულ ან უმცირესობის ენებზე მოლაპარაკეთა ინტერესების წარმოდგენას იმ ორგანოებში, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან მედიის პლურალიზმის უზრუნველყოფაზე. ასეთი სტრუქტურები არსებობს ევროპის მრავალ სახელმწიფოში. ფრაზა “ან გათვალისწინებას” შეტანილ იქნა ქარტიაში იმის გამო, რომ რთულია დადგენა, ვინ არიან ამ ენებზე მოლაპარაკეების წარმომადგენლები. CAHLR-მა საკმარისად მიიჩნია, რომ სხვადასხვა ლინგვისტური ჯგუფები წარმოდგენილ იქნენ იგივე პირობებით, რაც მოსახლეობის სხვა ჯგუფები. ეს შეიძლება მოხდეს, მაგალითად, რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების წარმომადგენლობითი ორგანოების მეშვეობით, რომლებიც ქარტიის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტითაა გათვალისწინებული.

მუხლი 12 – კულტურული ღონისძიებები და დაწესებულებები

114. ამ სფეროშიც, ისევე როგორც მე-11 მუხლის შემთხვევაში, სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ ვალდებულებების აღება იმ ფარგლებში, რომელშიც ხელისუფლების ორგანოებს აქვთ კომპეტენცია, უფლებამოსილება ან კანონიერი საქმიანობა, რომ განახორციელონ ეფექტური ქმედება. თუმცა, რამდენადაც ხელისუფლებას უდავოდ აქვს გავლენა პირობებზე, რომლებშიც ხდება კულტურული დაწესებულებების გამოყენება, ქარტია მოითხოვს მხარეებისაგან იმის უზრუნველყოფას, რომ

რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებს შესაბამისი ადგილი ეთმობოდათ ამ დაწესებულებების მუშაობაში.

115. 1.a პუნქტი სახელმწიფოებისგან მოითხოვს რეგიონული ან უმცირესობის ენებისთვის სპეციფიური კულტურული გამოხატვის ფორმებისთვის დამახასიათებელი ინიციატივების წახალისებას. ასეთი მხარდაჭერის ზომები არის იგივე, რაც ზოგადად კულტურის ხელშეწყობი ღონისძიებები. ფრაზა “ნაწარმოებებზე ხელმისაწვდომობის სხვადასხვა საშუალებებს” მოიცავს – ამა თუ იმ კულტურული საქმიანობის ხასიათიდან გამომდინარე - გამოქვეყნებას, პროდუცირებას, პრეზენტაციას, გავრცელებას, ტრანსლაციას და სხვა საშუალებებს.

116. რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებზე მოლაპარაკეთა მცირერიცხოვნობის გამო ამ ენებს არ აქვთ ისეთივე კულტურული პროდიუქტიულობა, როგორც უფრო ფართოდ გავრცელებულ ენებს. მათი გამოყენების ხელშეწყობის მიზნით და იმისათვის, რომ ამ ენებზე მოლაპარაკებებს ხელი მიუწვდებოდეთ უფრო მდიდარ კულტურულ მემკვიდრეობაზე, აუცილებელია ისეთი საშუალებების გამოყენება, როგორცაა თარგმნა, დუბლირება, პოსტსინქრონიზაცია და სუბტიტირება (პუნქტი 1.ჯ ც). მაგრამ კულტურული ბარიერების დაძლევა ორმხრივი პროცესია და ამდენად, რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების სიცოცხლისუნარიანობისა და სტატუსის გაძლიერებისთვის აუცილებელია, რომ ან ენებზე შექმნილი მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები ხელმისაწვდომი გახდეს უფრო ფართო საზოგადოებისათვის. ამ მიზანს ემსახურება პუნქტი 1.b.

117. რაც შეეხება კულტურული დაწესებულებების საქმიანობას – ანუ იმ ორგანოებისა, რომელთა ფუნქციაა სხვადასხვა სახის კულტურულ ღონისძიებათა ჩატარება ან მხარდაჭერა, სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ უზრუნველყონ, რომ ამ ორგანიზაციებმა თავიანთ პროგრამებში სათანადო ადგილი დაუთმონ რეგიონული ან უმცირესობათა ენებისა და მათი თანმდევი კულტურის ცოდნასა და გამოყენებას (მუხლი 12, პუნქტი 1. d-f). რა თქმა უნდა, ქარტია ვერ დააზუსტებს თუ კონკრეტულად როგორ უნდა მოხდეს რეგიონული ან უმცირესობათა ენების გავალისწინება ამ დაწესებულებების საქმიანობაში. იგი მხოლოდ მიუთითებს, რომ უნდა მოხდეს მათი “სათანადოდ გათვალისწინება”. სახელმწიფოს როლი ამ სფეროში, როგორც წესი, ხელმძღვანელობითა და ზედამხედველობით შემოიფარგლება. ამდენად მას ევალება ამ მიზნის არა თვითონ განხორციელება, არამედ “უზრუნველყოფა”, რომ მიღებული იქნას ზომები ამ მიმართულებით.

118. ქარტია ასევე ითვალისწინებს თითოეული რეგიონული ან უმცირესობათა ენისათვის ისეთი ორგანოს შექმნას, რომელიც პასუხისმგებელი იქნება ამ ენაზე შექმნილი ნაწარმოების შეკრებაზე, (ასლის) შენახვასა და გავრცელებაზე (მუხლი 12, პუნქტი 1.გ). მრავალი რეგიონულ ან უმცირესობათა ენის მცირე მდგომარეობის გათვალისწინებით, აუცილებელია ასეთი სამუშაოების წარმოება სისტემატიურ საფუძველზე იმ ფორმით, მაგრამ როგორ მოხდება ეს ორგანიზება – ეს თავად სახელმწიფოების გადასაწყვეტია. გ პუნქტის განხორციელების მიზნით, ზოგიერთ სახელმწიფოს შეიძლება მოუწიოს ცვლილებების შეტანა თავის კანონმდებლობაში, რომელიც ეხება სავალდებულო ეგზემპლარების დაგზავნას და არქივებს, რომ ამ ორგანოს შეეძლოს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენაზე არსებული ნაწარმოებების კონსერვაციაში მონაწილეობის მიღება.

119. მე-12 მუხლის 1-ლი პუნქტი გამოიყენება რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების გავრცელების ტერიტორიაზე, თუმცა გასაგებია, რომ სინამდვილეში ამ დებულებების პრაქტიკული შედეგები სცილდება ამ ტერიტორიის ფარგლებს. მაგრამ გამომდინარე კულტურის პოპულარიზაციის ხასიათიდან და საჭიროებებიდან, რომლებიც ამ ენების ტრადიციული გავრცელების ტერიტორიის გარეთ წარმოიშება (კერძოდ, შიდა მიგრაციის შედეგად), მე-12 მუხლის მე-2 პუნქტში შემოტანილია მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მსგავსი დებულებები.

120. ყველა ქვეყანას სურს თავისი ეროვნული კულტურის პოპულარიზაცია საზღვარგარეთ. იმისათვის, რომ ეს კულტურა სრულად კეთილსინდისიერად იყოს წარმოდგენილი, ამ პოპულარიზაციის დროს არ უნდა მოხდეს რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებისა და კულტურის უგულვებელყოფა. მე-12 მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული ვალდებულება არის რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების აღიარების პრინციპის (II ნაწილის მუხლი 7, პუნქტი 1.ა) შესრულების ერთ-ერთი საშუალება.

მუხლი 13 – ეკონომიკური და სოციალური ცხოვრება

121. ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებისთვის დამახასიათებელ ეკონომიკურ და სოციალურ სისტემებში ხელისუფლების ორგანოების ჩარევა ეკონომიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში შემოიფარგლება მხოლოდ კანონების და რეგულაციების გამოცემით. შესაბამისად, შეზღუდულია სახელმწიფოს ხელთ არსებული საშუალებები ამ სფეროში რეგიონულ ან უმცირესობათა ენებისათვის სათანადო ადგილის მიკუთვნების თვალსაზრისით. მიუხედავად ამისა, ქარტია ითვალისწინებს რიგი კონკრეტული ღონისძიებების გატარებას ამ მიმართულებით. ერთი მხრივ, იგი მოითხოვს ეკონომიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში ამ ენების გამოყენების ამკრძალავი ან ხელისშემშლელი ნებისმიერი დებულების (წომების) გაუქმებას და მეორე მხრივ იგი სთავაზობს მხარეებს სხვადასხვა ქმედითი ზომების გატარებას.

122. მე-13 მუხლის 1 პუნქტში მოცემული დებულებები შეიცავს კონკრეტულ მითითებებს არადისკრიმინაციის პრინციპის განხორციელებისთვის. ამიტომაც ისინი გამიზნულია ხელშემშლელი სახელმწიფოს მთელ ტერიტორიაზე გამოყენებისთვის და არა მხოლოდ მის იმ ნაწილებში, სადაც გამოიყენება რეგიონული ან უმცირესობათა ენები.

123. ქარტის მე-13 მუხლის მე-2 პუნქტში ჩამოთვლილია კონკრეტული ღონისძიებები ამ სფეროში რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების მხადსაჭერად. პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, ქარტია მათ განხორციელებას მოითხოვს მხოლოდ იმ გეოგრაფიულ არეალში, სადაც ეს ენები გამოიყენება. რაც შეეხება შენიშვნას “რამდენადაც ეს გონივრულად შესაძლებელია”, იხილეთ ზევით მე-10 მუხლის განმარტება (პუნქტი 104). და ბოლოს, მხარეთა ვალდებულებები შემოიფარგლება მხოლოდ იმით, რაც შედის ხელისუფლების ორგანოების კომპეტენციაში თუმცა ეს დათქმა მხოლოდ C პუნქტს ეხება.

მუხლი 14 – ტრანსსასაზღვრო გაცვლები

124. ეს მუხლი განაგრძობს მე-7 მუხლის 1.i პუნქტში მოცემულ დებულებას (მოსაზრებას), ამიტომ იხილეთ ზევით გაკეთებული განმარტებები (პუნქტები 69-70).

125. ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა სხვადასხვა სახელმწიფოების მეზობელ რეგიონებს შორის მრავალ სფეროში ვითარდება. აღსანიშნავია, რომ ზოგჯერ ამ ვითარებას მიიჩნევენ საფრთხედ სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის. მაგრამ რადგან ახლა ევროპული სახელმწიფოები სულ უფრო უახლოვდებიან ერთმანეთს, პირიქით მათ ეს შესაძლებლობას აძლევს გამოიყენონ “კულტურული ფაქტორი” მეტი ურთიერთგაგების მისაღწევად. ევროპის საბჭოს შემუშავებული აქვს ჩარჩო კონვენცია ადგილობრივ და რეგიონულ დონეზე ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის შესახებ. ხასურველია, ასეთი თანამშრომლობა ჩამოყალიბდეს ზოგადად, მაგრამ b პუნქტში ხაზგასმულია, რომ ეს განსაკუთრებით ეხება იმ შემთხვევებს, როდესაც ერთი და იგივე ენა გამოიყენება საზღვრის ორივე მხარეს.

126. ასეთი თანამშრომლობა შეიძლება გულისხმობდეს სკოლების ორმხრივი პარტნიორობის პროგრამებს, მასწავლებელთა ურთიერთგაცვლებს, დიპლომისა და აკადემიური ხარისხის ურთიერთცნობას, კულტურულ ღონისძიებათა ერთობლივ მოწყობას, კულტურული სიკეთეების (წიგნების, ფილმების, გამოფენების და ა.შ.) უფრო ფართოდ გავრცელებას და კულტურული დაწესებულებების (თეატრების, ლექტორების და ა.შ.) ტრანსსასაზღვრო ღონისძიებებს. ზოგჯერ ეს შეიძლება იყოს საკმარისი (და ნაკლებად ძვირი) საშუალება ქარტიის სხვა მუხლებით აღებული ვალდებულებების შესრულებისა: მაგალითად, მე-8 მუხლის 1.e პუნქტის შემთხვევაში, რომელიც უმაღლესი განათლების დაწესებულებებს ეხება, ორმხრივი შეთანხმება შეიძლება ითვალისწინებდეს (დაინტერესებული) სტუდენტების გაგზავნას მეზობელი სახელმწიფოს უმაღლეს სასწავლებლებში.

ნაწილი IV – ქარტიის გამოყენება

მუხლები 15-17

127. იმისათვის, რომ ევროპის საბჭოს, მის წევრ სახელმწიფოებსა და ფართო საზოგადოებას შესაძლებლობა ჰქონდეთ თვალი ადევნონ ქარტიის გამოყენებას, ქარტია მოითხოვს მხარეებისაგან პერიოდული ანგარიშების წარდგენას ქარტიის დებულებების შესასრულებლად გატარებული ღონისძიებების შესახებ. ანგარიშების წარდგენა მოხდება სამწლიანი ინტერვალებით, თუმცა პირველი ანგარიში, რომელიც უნდა აღწერდეს რეგიონული ან უმცირესობის ენების მდგომარეობას ამ ქვეყნის მიმართ ქარტიის ძალაში შესვლის მომენტიდან, წარდგენილ უნდა იქნეს ქარტიის ძალაში შესვლიდან ერთი წლის განმავლობაში.

128. იმისათვის, რომ ქარტიის შესრულების მონიტორინგის აღნიშნული სისტემა ეფექტურად მუშაობდეს, ქარტია ითვალისწინებს ექსპერტთა კომიტეტის შექმნას, რომელიც განიხილავს მხარეების მიერ წარდგენილ ანგარიშებს. კომიტეტს შეიძლება მიმართოს ასევე იმ ორგანიზაციებმა და ასოციაციებმა, რომელთაც სურთ კომიტეტს მიაწოდონ დამატებითი ინფორმაცია ან ცნობები რაიმე კონკრეტული საკითხის შესახებ, რომელიც ქარტიის დებულებების, განსაკუთრებით კი მისი III ნაწილის (მუხლი 16, პუნქტი 2) გამოყენებას ეხება. მხოლოდ სახელმწიფოში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილ ორგანიზაციებს შეუძლიათ მიმართონ ექსპერტთა კომიტეტს ამ სახელმწიფოსთან დაკავშირებულ საკითხებზე. ამ წესის მიზანია არ მისცეს საშუალება ჯგუფებს, რომელთა ხელმძღვანელი ორგანოები იმყოფება მოცემული სახელმწიფოს გარეთ და რომლებიც დაინტერესებული არიან ქარტიის გამოყენებით, გამოიყენონ ქარტიით გათვალისწინებული მონიტორინგის სისტემა ქარტიის მონაწილე მხარეებს შორის უთანხმოების პროვოცირების მიზნით.

129. უნდა ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ აღნიშნული სისტემა არ წარმოადგენს საჩივრების განხილვის კვაზი-სასამართლო პროცედურას. ექსპერტთა კომიტეტს ევალება მხოლოდ თვალი ადევნოს ქარტიის მოთხოვნათა განხორციელებას და მიიღოს ინფორმაცია ამის შესახებ. მე-16 მუხლში მითითებულ ორგანიზაციებს არ შეუძლიათ მოსთხოვონ მას ამა თუ იმ ფორმით შეასრულოს სააპელაციო სასამართლო ორგანოს ფუნქცია.

130. ექსპერტთა კომიტეტს შეუძლია გადაამოწმოს მისთვის მიწოდებული ნებისმიერი ინფორმაცია შესაბამის სახელმწიფოებთან და უნდა მოსთხოვოს მათ დამატებითი ახსნა-განმარტება ან ინფორმაცია მის მიერ გამოძიების ჩატარების მიზნით. კომიტეტის დასკვნები, შესაბამისი მხარეების მიერ მიწოდებულ კომენტარებთან ერთად გადაეცემა მინისტრთა კომიტეტს ექსპერტთა (კომიტეტის) მოხსენებების წარდგინებისას. თუმცა ერთი შეხედვით შეიძლება ჩანდეს, რომ ღიაობის მიზნით ეს მოხსენებები ავტომატურად უნდა ქვეყნდებოდეს, მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული მოხსენებები შეიძლება შეიცავდეს რეკომენდაციების პროექტს რომლითაც მინისტრთა კომიტეტმა შეიძლება

მიმართოს ერთ ან მეტ სახელმწიფოს, მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული, რომ ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში მინისტრთა კომიტეტმა გადაწყვიტოს, რა ფარგლებში გამოქვეყნდეს ეს მოხსენებები.

131. ექსპერტთა კომიტეტის წევრები იქნებიან იმდენივე, რამდენიც მხარეც ჰყავს ქარტიას. ჩისინი უნდა იყონ რეგიონული ან უმცირესობების ენების საკითხებში აღიარებული კომპეტენციის მქონე პირები. ამასთან ერთად, ისეთი შინაგანი პიროვნული თვისების საზღვასმით, როგორცაა “მაღალი მორალური ღირებულებები”, ქარტია ერთმნიშვნელოვნად მიუთითებს, რომ თავიანთი მოვალეობის შესრულებისას კომიტეტის წევრები დამოუკიდებლად უნდა მოქმედებდნენ და არ ექცეოდნენ შესაბამისი მთავრობის მითითებების გავლენის ქვეშ.

132. ექსპერტთა კომიტეტის მიერ ქარტიის გამოყენებაზე მონიტორინგის ამგვარი მექანიზმი შესაძლებელს გახდის ობიექტური ინფორმაციის შეგროვებას რეგიონულ ან უმცირესობათა ენების მდგომარეობასთან დაკავშირებით და თან ისე, რომ უზრუნველყოფს სახელმწიფოთა ინდივიდუალური ვალდებულებების სრულ პატივისცემას.

ნაწილი V – დასკვნითი დებულებები

133. ქარტიის 18-23 მუხლებში მოცემული დასკვნითი დებულებები ეყრდნობა ევროპის საბჭოს ფარგლებში დადებული კონვენციებისა და შეთანხმებების ტიპიურ დასკვნით დებულებებს.

134. გადაწყდა, რომ დასკვნით დებულებებში არ ყოფილიყო შეტანილი ტერიტორიული დათქმა, რომელიც სახელმწიფოებს მისცემდა ქარტიის მოქმედების სფეროდან მათი ტერიტორიის რომელიმე ნაწილის გამორიცხვის საშუალებას. ეს გადაწყვეტილება იმითაა განპირობებული, რომ ქარტია თავისთავად სწორედაც ცალკეულ ტერიტორიებს ეხება, რომლებზეც გამოიყენება რეგიონულ ან უმცირესობათა ენები. გარდა ამისა, მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად, ხელშემკვერელ სახელმწიფოებს უკვე გააჩნიათ უფლება, მიუთითონ ის რეგიონული ან უმცირესობათა ენები, რომლებზეც გავრცელდება მათ მიერ ნაკისრი კონკრეტული ვალდებულებები.

135. 21-ე მუხლის თანახმად, მხარეებს დათქმის გაკეთება შეუძლიათ მხოლოდ ქარტიის მე-7 მუხლის 2-5 პარაგრაფების მიმართ. CAHLR-მა ჩათვალა, რომ ხელშემკვერელ სახელმწიფოებს არ უნდა შეეძლოთ დათქმის გაკეთება მე-7 მუხლის 1 პუნქტთან დაკავშირებით, რადგან მასში მოცემულია ქარტიის მიზნები და პრინციპები. რაც შეეხება III ნაწილს, CAHLR-მა მიიჩნია, რომ რადგან ქარტიის ტექსტი ისედაც აძლევს მხარეებს ფართო არჩევანს მათ მიერ საკისრებელი ვალდებულებების შერჩევისას, დამატებით დათქმების გაკეთება არ იქნებოდა მართებული.

136. იმის გათვალისწინებით, რომ ქარტიით მოცული საკითხები აქტუალურია ბევრი იმ სახელმწიფოსათვის, რომლებიც არ არიან ან ჯერ არ არიან ევროპის საბჭოს წევრები, გადაწყდა, რომ ქარტია უნდა იყოს ღია კონვენცია, რომელზეც მიერთება შეიძლება შეეთავაზოს არაწევრ სახელმწიფოებს (მუხლი 20).